

7. PIELIKUMS. LIEPĀJAS PILSĒTAS, DIENVIDKURZEMES UN KULDĪGAS NOVADU GADĪJUMA STUDIJAS

Apakšpētījums “Liepāja – Eiropas kultūras galvaspilsēta 2027.gadā” novērtējuma pētījuma ietvaros

Autori: Lolita Ozoliņa, Lote Katrīna Cērpa, Latvijas Kultūras akadēmijas Kultūras un mākslu institūts

Sigita Urlovskā, Latvijas Kultūras akadēmija

SATURS

Ievads	2
Pētījuma metodoloģija	3
Aizputes vecpilsētas arhitektūras kultūras mantojuma saglabāšanas iniciatīva	6
Profesionālā saiknes un iesaistes novērtējums “Liepāja 2027” programmas veidošanā	8
Aizputes kultūras norišu un kultūras mantojuma lomu vietas identitātes konstruēšanā	9
Uzņēmēju un iedzīvotāju sadarbības raksturojums un inovatīvas pieejas tūrisma piedāvājuma radīšanā ..	11
Respondenta pašnovērtējums atbilstoši LIKE indeksa līmenim	13
Biedrība “Radi vidi pats” sabiedrības līdzdalības veicināšanai vides saglabāšanā	15
Sabiedrības līdzdalība vides saglabāšanā	15
Biedrības “Radi Vidi Pats” darbības raksturojums	18
Ieskats biedrības “Radi Vidi Pats” organizētajās mācībās jaunatnes darbiniekiem projekta “Pan Flute” ietvaros	21

IEVADS

Projekta "Liepāja – Eiropas kultūras galvaspilsēta 2027. gadā" novērtējuma pētījumā gadījuma studijas tika izvēlētas ar mērķi padziļinātāki novērtēt sabiedrības līdzdalības un iesaistes prakses divos pētījuma pamata virzienos: (1) viena nevalstiskas organizācijas īstenota notikuma par ekoloģijas tematikai veltīta izglītojoša pasākuma analīze, kas balstīta vides uzlabošanas labās prakses piemērā un (2) uzņēmēju un iedzīvotāju sadarbības projekta analīze, pielietojot inovatīvas pieejas, kura ietvaros kopīgi radīti pakalpojumi tūristiem un vietējai sabiedrībai.

PĒTĪJUMA METODOLOĢIJA

Lai apzinātu gadījuma studiju pētījuma objektus (gadījumus), sākotnēji tika izpētīti publiski pieejamā informācija un pētnieku komandas izstrādātie pētījuma objektu saraksti, kas atbilst pētījuma piecu tematisko izaicinājumu mērķim un jautājumiem, un četrām ietekmes dimensijām – kultūra, ekonomika, izglītība, sabiedrības iesaiste.

Gadījuma studijām tika apkopotas divpadsmit organizācijas (skatīt tabulu Nr. 1) un to īstenotie projekti, kas atbilst minētajiem pētījuma pamata virzieniem. Secīgi, atlasot organizācijas, noteicošie kritēriji bija tematiskā atbilstība izvirzītajiem mērķiem un perspektīvām, piemēram, organizācijas īstenotās aktivitātes ietver sabiedrības līdzdalību vides saglabāšanā, tiek izmantotas inovatīvas pieejas un risinājumi kultūras daudzveidības aizsargāšanā un veicināta kultūras mantojuma saglabāšanā, īstenotajām aktivitātēm un projektiem ir tūrisma piesaistes potenciāls. Otrs kritērijs, organizācijas ģeogrāfiskā atrašanās vieta ir saistīta ar Liepāja 2027 programmas ieviešanas un mērķu sasniegšanas teritoriju – Liepāju, Dienvidkurzemes un Kuldīgas novadiem.

1.tabula. Gadījuma studijām atlasīto organizāciju saraksts.

Nr.p	Organizācijas nosaukums, dibināšanas gads	Organizācijas mērķi / darbības apraksts / mājaslapa / sociālie mediji	Organizācijas reģistrācijas vieta
1.	Biedrība "Alsungas viedais ciems", 2017	Aktīva biedrība, spēcīga sadarbība starp dažādām vietējām organizācijām, dalībniekiem un viens no viņu veikumiem ir tieši spēja saslēgt vienotā tīklā nemateriālā kultūras mantojuma kopienas dalībniekus, kas darbojas tūrisma jomā (visus sklandraušu cepējus, ēdinātājus, tradīciju zinātājus utt.) Alsunga – pirmais viedās ciema zīmes saņēmējs Latvijā, 2021. gadā. Facebook: https://www.facebook.com/SmartVillageAlsunga (1300 sekotāji, skatīts:16.03.2025)	Kuldīgas novads
2.	Biedrība "Ziemupīte", 2010	Ziemupe ieguva viedā ciema zīmi 2021. gadā. Biedrība veic saimniecisko darbību tūrisma jomā - tā apsaimnieko kempinga vietu, kur rīko arī dažādus kultūras pasākumus, labdarības akcijas u.c. Apsaimnieko Ziemupes jūras stāvlaukumu, Kultūrbodi. Mājaslapa: https://ziemupiite.lv/ Facebook: https://www.facebook.com/ziemupite/ (946 sekotāji, skatīts 16.03.2025)	Dienvidkurzes novads
3.	Kuršu iniciatīvu fonds, 2015	Popularizē nemateriālo kultūras mantojumu - seno amatu prasmes, veicinot ilgtspējīgu tūrismu, kas ietver arī izglītojošas aktivitātes par vides tēmām. Apsaimnieko un labiekārto kultūrvēsturiski unikālo zvejnieku ciemu - Papes Ķoņu ciems. Mājaslapa: https://www.kursufonds.lv/ Facebook: https://www.facebook.com/kfonds (601 sekotājs, skatīts:16.03.2025)	Dienvidkurzes novads, Vērgales pagasts
4.	Biedrība "AllNature", 2014	Biedrības uzmanības lokā ekotūrisms, biedrības mērķis - sniegt sabiedrisku labumu un organizēt aktivitātes, lai uzlabotu Latvijas vidi un dabu, utt. Facebook: https://www.facebook.com/CampingAllnature/ (168 sekotāji, skatīts:16.03.2025)	Dienvidkurzes novads, Nīcas pagasts
5.	Biedrība "Radi Vidi Pats", 2005	Biedrības mērķis veicināt Latvijas sabiedrības ilgtspējīgu attīstību, kultūras un vides izglītību caur jauniešu un pieaugušo mūžizglītību un līdzdalību sociālajos procesos. Laika gaitā biedrība iesaistījies arī demokrātiju veicinošos projektos un aktivitātēs. Rūp iekļaujoša un atvērta Liepājas sabiedrība, kuras veidošanā var iesaistīties ikviens.	Liepāja

		Mājaslapa: https://www.radividipats.lv/ Facebook: https://www.facebook.com/RadiVidiPats/ (4900 sekotāji, skatīts:16.03.2025)	
6.	Sabiedriskā vides pārvalde "DURBE", 1998	Durbes ezera apsaimniekošana, izveidota izstāde Durbes muzejā par makšķerēšanas prasmēm, Durbes ezeru. Ir informācija par ezera apsaimniekošanas vēsturi, aizsargājamajām putnu un augu sugām. Bērniem pieejamas dažādu zivju iepazīšanas spēles, mikroskops, zem kura var izpētīt dažādus augus un mikroorganismus. Ir pieejami sugu noteicēji zivīm, gliemenēm, augiem, kurus var izmantot uz vietas, gan kā banerus ņemt līdzi pie ezera un iepazīt uz vietas augu un dzīvnieku sugas pēc sugu noteicējiem. Mājaslapa: https://www.dienvidkurzeme.travel/visainfo/item/grobinas-apkartne/apskates-objekti-durbe/3367160/	Dienvidkurzes novads, Durbes pagasts
7.	Papes dabas parks	Parkā izveidotas trīs dabas takas, pa kurām ejot kājām vai braucot ar velosipēdu, var izbaudīt dabas burvīgumu un aplūkot interesantākos apskates objektus parka teritorijā. Parka teritorijā atrodas arī Papes ciems, Papes Ķoņu ciems, kur joprojām pastāv bagāts kultūrvēsturiskais mantojums, saglabājusies joprojām kādreizējā apbūve. Mājaslapa: https://www.pdf-pape.lv/lv/ Facebook: https://www.facebook.com/PapesDabasParks/?locale=lv_LV (2100 sekotājs, skatīts:16.03.2025)	Dienvidkurzes novads, Nīcas pagasts
8.	Biedrība "KultūrBĀKA", 2009	Biedrība kultūrBĀKA ir organizācija ar sabiedriskā labuma organizācijas statusu un aktīvi darbojas kultūras un kultūrizglītības nozarē, īstenojot daudzveidīgus, jomas stiprinošus, aktualizējošus un radošuma pilnus projektus. Facebook: https://www.facebook.com/kulturbaka/ (861 sekotājs, skatīts:16.03.2025)	Liepāja
9	Biedrība "Kazdangas dzirnavas", 2022	Biedrības mērķis ir uzturēt dzīvu, pētīt un saglabāt Kazdangas kultūru un vēsturisko mantojumu. Facebook: https://www.facebook.com/kazdangasdzirnavas (468 sekotāji, skatīts:16.03.2025)	Dienvidkurzes novads, Kazdanga
10.	Kuldīgas Digitālo inovāciju centrs	Veic Kuldīgas novada attīstīšanu digitālo inovāciju, modernas pārvaldības un labiekārtotas infrastruktūras jomā caur tehnoloģiju risinājumiem un radošiem pasākumiem, sadarbojas ar biedrību "ASTE". Facebook: https://www.facebook.com/KuldigasDIC/ (447 sekotāji, skatīts:16.03.2025)	Kuldīga
11.	Aizputes vecpilsētas vēsturisko ēku atjaunošanas iniciatīva jeb "Graustu miljonāri"	Seno ēku īpašnieku kopiena Aizputē. Tās mērķis ir saglabāt vēsturisko ēku mantojumu, izstrādā dažādus projektus un atjauno ēkas, bet arī veido dažādus pasākumus vietējiem un tūristiem. Pretējs gadījums Kuldīgas arhitektoniskā mantojuma saglabāšanai un attīstībai, kurā liela loma ir pašvaldībai, šī ir privātā sektora iniciatīva. Iniciatīvas "Aizpute 2040", kas ir "Aizputes renesanses biedrības" projekts: https://aizpute2040.lv Projekta mērķis ir popularizēt un dokumentēt Aizputes vecpilsētas atdzimšanas procesu.	Dienvidkurzes novads, Aizpute
12.	Biedrība ASTE. Art, Science, Technology,	Liepājas mākslinieku un pētnieku apvienība, kas darbojas mediju mākslas jomā, strādā ar eksperimentālām tehnoloģijām, ekoloģiju, skaņas mākslu, mākslas prakses vadītu pētniecību un pētījumu	Liepāja

	Education, 2019	rezultātu atspoguļošanu mākslas darbos. Biedrība organizē izstādes, festivālus un izglītojošus pasākumus, kas paredzēti plašai publikai, īpaši jaunajiem māksliniekiem, bērniem un jauniešiem. Mājaslapa: https://aste.gallery/lv/ Facebook: https://www.facebook.com/aste.gallery (220 sekotāji, skatīts: 16.03.2025)	
--	--------------------	--	--

Pēc padziļinātas priekšizpētes un iepazīšanās ar katru no apzinātajiem gadījumiem, mērķtiecīgi tika izvēlēti divi izpētes objekti, kuros visspilgtāk tiek reprezentēti abi pamata pētījuma virzieni:

(1) **biedrības “Radi Vidi Pats”** organizētās mācības jaunatnes darbiniekiem projekta “Pan Flute” ietvaros rīkots izglītojošs pasākums par vides saglabāšanu un ekoloģiju un

(2) **Aizputes vecpilsētas kultūras mantojuma saglabāšanas iniciatīva**, kuru pārstāv Biedrība “Aizputes Renesanses biedrība” un vairāki uzņēmēji, kas apsaimnieko Aizputes kultūrvēsturiskās ēkas.

Abu gadījumu analīzes balstītas kvalitatīvajā metodoloģijā. Pētījuma primāro datu ieguvē izmantotas pētījuma kvalitatīvās metodes: padziļinātā daļēji strukturētā intervija, dokumentu un sociālo tīklu analīze. Lai apkopotu un strukturētu iegūtos datus, tika izmantota tematiskās analīzes metode. Detalizēts izmantoto metožu apraksts lasāms katra gadījuma analīzes ievadā.

AIZPUTES VECPILSĒTAS ARHITEKTŪRAS KULTŪRAS MANTOJUMA SAGLABĀŠANAS INICIATĪVA

Gadījuma analīzē, kas pievēršas uzņēmēju un vietējo iedzīvotāju sadarbības projektam, pielietojot inovatīvas pieejas, ar kuru palīdzību tiek īstenota ne tikai kultūras mantojuma saglabāšana, bet arī kultūras mantojuma popularizēšana, tūrisma produktu un pakalpojumu attīstīšana un vietējo iedzīvotāju izglītošanas kultūras mantojuma saglabāšanas nozīmīgumā. Šobrīd notiek unikāls Aizputes vecpilsētas atdzimšanas process. Atšķirībā no citu Latvijas vecpilsētu atjaunošanas un attīstības, kuru priekšgalā ir pašvaldības iniciatīvas vai finansiāli spējīgi privātie investori un īpašumu attīstītāji, Aizputes atdzimšana notiek, pateicoties individuāliem entuziastiem - privātpašniekiem, kuri pēdējo gadu laikā iegādājušies Aizputes vecpilsētas pamestās un degradētās ēkas.

Lai iegūtu padziļinātu ieskatu Aizputes vecpilsētas kultūras mantojuma saglabāšanas iniciatīvā, kultūrvēsturisko ēku īpašnieku un apsaimniekotāju motivācijā uzturēt un saglabāt kultūras mantojumu, kā arī īstenot dažādas aktivitātes, kuru mērķis ir piesaistīt vietējās iedzīvotāju un tūristu uzmanību, tika veiktas piecas padziļinātas, daļēji strukturētas intervijas Aizputes kultūrvēsturisko ēku īpašniekiem un apsaimniekotājiem (n=5).

Gadījuma analīzē pielietota sociālo tīklu analīze piecu Aizputes kultūrvēsturisko ēku izveidotajiem profiliem sociālajos medijos un veikta dokumentu analīze "Aizputes renesanses biedrības" statūtiem, mājaslapai un biedrības izstrādātajai brošūrai "Vēsturiskā apbūve Aizputē – vērtības, iespējas, nākotne". Iegūto datu strukturēšanā un analīzē izmantota tematiskās analīzes metode.

Aizpute pilsētas tiesības ieguva 1378. gadā. Laika gaitā Aizpute attīstījies kā aktīvi apdzīvota vieta, ar kuģojamu upi – Tebru un ostu, kas veicināja pilsētas tirdzniecības un amatniecības attīstību. 20. gs. 20.-30. gados Aizpute nostiprinājās kā tipiska sīktirgotāju un amatnieku pilsētiņa. Aizputes vēsturiskais centrs (13.–19. gs.) kļuva par valsts aizsargājamo kultūras pieminekli 1998. gadā¹. Aizputes vēsturiskā centra koka arhitektūras apbūve ir savdabīgs vēsturiskās pilsētas kultūras mantojums, kas mūsdienās piedzīvo renesansi.

Tieši šobrīd mazpilsētas raksturīgā ainava atgūst savus vaibstus, pateicoties aktīvu cilvēku motivācijai saglabāt unikālo kultūras mantojumu, un, rūpējoties par mantojuma pieejamību vietējiem iedzīvotājiem un tūristiem.

2023. gadā tika nodibināta biedrība "Aizputes Renesanses biedrība", kuras mērķi ir: (1) veicināt kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu Aizputē, organizējot un atbalstot valsts nozīmes kultūras pieminekļa – Aizputes pilsētas vēsturiskā centra atjaunošanu un saglabāšanu, (2) sekmēt uz cilvēkiem orientētu, kvalitatīvu Aizputes publiskās ārtelpas veidošanu, kurā ikvienam būtu droši un patīkami uzturēties, (3) veicināt sabiedrības informētību un iesaisti pilsētas vēsturiskā mantojuma saglabāšanā un publiskās ārtelpas ilgtspējīgā attīstīšanā un (4) veidot dialogu ar valsts un pašvaldību iestādēm nolūkā aizsargāt iedzīvotāju intereses un tiesības uz drošu, patīkamu un estētiski bagātu pilsētvidi².

2023. gadā "Aizputes Renesanses biedrība" īstenoja projektu "Aizputes iedzīvotāju forums vēsturiskā mantojuma saglabāšanai", kura mērķis bija iesaistīt Aizputes iedzīvotājus pilsētas arhitektūras mantojuma saglabāšanā, izmantojot Eiropas Komisijas stratēģiskās iniciatīvas Jaunais Eiropas Bauhaus princips: skaistumu, ilgtspēju un iekļaušanu Eiropas zaļā kursa mērķu sasniegšanai³. Šī projekta ietvaros ir attīstīta koncepcija "Aizpute 2040" un tās vīzija, attīstīt Aizputi kā starptautiski atpazīstamu, drošu, ērtu un pievilcīgu dzīves telpu pilnvērtīgai ikdienai un atpūtai dažādām paaudzēm⁴.

Aizputes vērtības un attīstības idejas saistās ar Jauno Eiropas Bauhaus stratēģiju, ilgtspējas pīlāriem un lēno tūrisma. Koncepcijas īstenošanā ir iesaistīti Aizputes vēsturiskā kultūras mantojuma saglabāšanas entuziasti – Aizputes atjaunotāju kopiena jeb neformāli saukti par "graustu miljoniem". Gadījuma analīzē veiktas intervijas ar pieciem Aizputes vecpilsētas atjaunotāju kopienas pārstāvjiem (skatīt tabulu Nr. 2).

¹ Nacionālās kultūras mantojuma pārvaldes interneta vietne. Pieejams: <https://mantojums.lv/cultural-objects/7437>

² Biedrības "Aizputes Renesanses biedrība" statūti.

³ Aizpute 2024 mājaslapa. Pieejams: [AIZPUTE SEKMĪGI ĪSTENOJUSI JAUNĀ EIROPAS BAUHAUS PROJEKTU UN UZSĀK DARBU PIE KONCEPCIJAS "AIZPUTE 2040" IZSTRĀDES – Aizpute 2040](#)

⁴ Turpat. Pieejams: [KONCEPCIJA "AIZPUTE 2040" – Aizpute 2040](#)

2.tabula. Aizputes vecpilsētas atjaunotāju kopienas pārstāvji – interviju respondenti.

Nr. p. k.	Aizputes vēsturiskās ēkas nosaukums, adrese	Sociālie mediji un to sekotāji	Piezīmes
1.	Lapka Hemp (pilskrogs), Liepājas iela 20, Aizpute	Facebook: https://www.facebook.com/lapkahemp (2300 sekotāji, skatīts: 16.03.2025) Instagram: lapkahemp (1283 sekotāji, skatīts: 16.03.2025) Pilskrogs: https://youtu.be/iG72qtU2P48	
2.	Linmeijera nams, Pasta iela 6, Aizpute	Facebook: https://www.facebook.com/linmeijers (773 sekotāji, skatīts: 16.03.2025) Linmeijera nams: https://youtu.be/zIFgXYFx60k	Pasaules mazākā izstāžu zāle Facebook: World's Smallest Exhibition Hall / Pasaules mazākā izstāžu zāle Aizpute Facebook (96 sekotāji, skatīts 16.03.2025) Instagram: thesmalleststart (82 sekotāji, skatīts 16.03.2025)
3.	Mākslas rezidenču centrs "SERDE", Atmodas iela 9, Aizpute	Facebook: https://www.facebook.com/SERDE (3900 sekotāji, skatīts 16.03.2025)	Pirmie, kas 2002. gadā aizsāka Aizputes vēsturisko ēku restaurāciju.
4.	Amalienburga, Atmodas iela 5, Aizpute	Facebook: https://www.facebook.com/Amalienburga (1500 sekotāji, skatīts 16.03.2025) Amalienburga: https://youtu.be/ITiWa7CqECQ	Osten-Sakenu nams "Amalienburga" kopš 2020. gada ir valsts nozīmes kultūras piemineklis ⁵
5.	Lēvenheina nams, Pasta iela 5, Aizpute		

Šī gadījuma studiju pētījuma jautājums bija noskaidrot, kā Aizputes vecpilsētas atjaunotāju kopienas pārstāvji, kas iegādājušies, vai nomā kultūrvēsturiskās ēkas, nodrošina šo ēku, vienlaikus, arī Aizputes vecpilsētas kultūras mantojuma saglabāšanu, īstenojot uzņēmējdarbību un sadarbojoties ar vietējiem iedzīvotājiem, kā arī, vai un kādas inovatīvas pieejas šie uzņēmēji izmanto, lai radītu pieejamus produktus / pakalpojumus Aizputes tūristiem un vietējai sabiedrībai. Gadījuma analīzes tematisko aprakstu iespējams strukturēt trīs tematiskos blokos:

- ieskats respondentu viedoklī par profesionālo saikni un iesaisti Liepāja 2027 programmā un par šīs programmas galvenajiem mērķiem,
- respondentu viedoklis par Aizputes kultūras norisēm un kultūras mantojuma lomu vietas identitātes konstruēšanā,
- respondentu viedoklis par uzņēmējdarbības attīstību, izmantojot kultūras mantojumu, lai radītu pieejamu produktu / pakalpojumu tūristiem un vietējiem iedzīvotājiem. Ieskats respondentu attieksmē

⁵ Nacionālās kultūras mantojuma pārvaldes interneta vietne. Pieejams: <https://mantojums.lv/cultural-objects/9275>

un viedoklī par inovatīvām pieejām un sadarbību vietas atpazīstamības veidošanā un ārzemju tūristu piesaistē.

PROFESIONĀLĀ SAIKNES UN IESAISTES NOVĒRTĒJUMS "LIEPĀJA 2027" PROGRAMMAS VEIDOŠANĀ

Kopumā respondentu attieksme pret "Liepāja 2027" programmu svārstās no aktīvas līdzdalības līdz piesardzīgai gaidīšanai un kritiskai atturībai. Dominantā respondentu daļa jūtas emocionāli un idejiski saistīti ar Liepāja – Eiropas Kultūras galvaspilsētas programmas veidošanā, taču praktiskā iesaiste lielākoties vēl ir tapšanas stadijā vai tiek vērtēta kā fragmentāra. Kopumā respondentu viedokļus var iedalīt trīs tematiskos virzienos, kas raksturo līdzšinējo iesaisti un pārdomas par dalību programmas veidošanas procesā. (1) **Aktīva līdzdalība un sākotnējs entuziasms**, kas ir saistīts ar "Liepāja 2027" programmas sagatavošanas procesu un tiek raksturots kā ne tikai kultūras pasākumu un norišu plāna veidošana, kultūras patēriņš, bet gan kā daudzpusīgs līdzdalības un vērtības radīšanas process, kurā ikvienas iesaistītās vietas iedzīvotāji, NVO sektors un uzņēmēji spēlēs būtisku lomu.

Kā secinājums, ko arī es sev paņēmu no tā procesa, ka Eiropas kultūras galvaspilsēta jau nav tikai par nu kaut kādiem high end kultūras pasākumiem un kultūras institūcijām. Patiesībā tas ir process. Nu un arī jautājums, kā mēs skatāmies uz kultūru? Vai kultūra ir tā, kā saistīta ar patēriņu vai kultūra ir saistīta ar kaut kādu vērtību radīšanu? Un tur noteikti ir milzīga atšķirība. (R1)

(2) Vairāki respondenti atzina, ka "Liepāja 2027" programmas veidošanā ir bijusi **ierobežota praktiskā iesaiste, bet ir skaidrs potenciāls**, jo programmas saturs, tā īstenošanas mehānismi, sadarbības ietvari vēl tikai veidojas. Vienlaikus vairāku respondentu atbildēs iezīmējas nogaidoša attieksme, jo Aizputei piemīt nozīmīgs kultūras mantojums un vairāki projekti, kas Aizputē tiek organizēti pauž noteiktas vērtības un ir saistošas "Liepāja 2027" programmai. Piemēram, starptautiskais čuguna mākslas simpozījs rezidenču centrā "Serde". Vienlaikus respondenti norāda uz potenciālu kultūras mantojumu un ar to saistītiem projektiem, kas jau ir "iezīmēti" programmā, tomēr trūkst konkrētības par pašu programmu.

Mēs esam vērsuši arī pašvaldības uzmanību uz to, ka Liepāja ir ierakstījusi savos pieteikuma dokumentos Aizputi, ka tas nav tikai formāli, (...) bet līdz reālai darīšanai netiek. Jo tur ir arī pavisam nopietnas lietas par to pašu Livonijas ordeņa pili, kur ir iezīmētas konkrētas naudas summas. Nu tad mēs gribētu, lai tas arī realizējas un faktiski, tas arī ir tas mērķis. (R3)

(3) Respondentu viedoklis, kas pauž **kritisku atturību, vilšanos par komunikācijas trūkumu** un vēlmi pēc "Liepāja 2027" programmas īstenošanu **aktīvākas sadarbības** ar Aizputes vietējo kopienu. Viedoklis ir saistīts ar to, ka neskatoties uz augstu aktivitāti vietējā, t.i., Aizputes vecpilsētas atjaunotāju kopienā un, arī raksturojot sevi kā aktīvu pilsoni, saikne ar "Liepāja 2027" programmu ir praktiski nulle. Šeit gan jāatzīmē, ka daļa no respondentiem atzīmēja, ka paši aktīvi nemeklē informāciju, bet cenšas to noskaidrot regulārās vietējās kopienas tikšanās reizēs. Piemēram, Biedrības "Aizputes renesanses biedrība" rīkotajās tikšanās un sapulcēs.

Jā, mēs tur tā tieši varam sadarboties. Mēs paši neesam meklējuši šo informāciju vai klauvējuši pie durvīm pie cilvēkiem, kas ir par to, bet parasti viens no mums aizbrauc un komunicē ar Liepāju, un tad jau mums visu nodod. (R4)

Iespējams, tur būs tālāk tie saturiskie jautājumi, bet man liekas, ka šis ir lielākais eksāmens šobrīd. Droši vien, ka nav galīgi ideālās pareizās receptes, ko un kā darīt? (...) nejūtu, ka tās idejas, kas ir tajā saucamajā programmas piedāvājumā, ka tās būtu kaut kā jau nolaidušās, bet es saprotu, ka vēl ir laiks. (R1)

Kopumā es uzskatu un, kas mani dara bažīgu, ir šī te trīsreiz pieteikšanās. Ja tagad atkal ir kaut kāda kārtējā projektu pieteikšana, kas neizskatās ticami. Protams, mēs varam rakstīt tos projektus, bet īstenībā

man šīs izskatās pēc birokrātijas. (...) Vienkārši pasaki, no kuriem tu sagaidi konkrētas lietas un mēs pie tām piestrādāsim. Es arī nedomāju, ka vajadzētu visiem iesaistīties satura un satelīta pasākumi veidošanā. (R5)

Kopumā respondenti atzīst, ka ar savu darbību, gan saglabājot Aizputes kultūras mantojumu, gan attīstot vietējo uzņēmējdarbību, iespējas robežās, rekonstruē Aizputes vecpilsētu vienlaikus to līdzšinējā darbība atspoguļo unikālu vietējās kopienas – Aizputes vecpilsētas atjaunotāju kopienas pieredzi un prakses, kas būtu interesantas kultūras mantojuma saglabāšanas pētniekiem un profesionāļiem, kas ikdienā saskaras ar izaicinājumiem vēsturisku ēku atjaunošanā, pielietojot mūsdienās pieejams materiālus un tehniskos risinājumus.

Tāpat katrai paaudzei ir savs skatījums uz kultūras mantojumu un tā zināmā mērā mums ir paveicies, ka ir cilvēki, kas tiešām dara, nu ar tādu jēgpilnu un misijas apziņu. Nu tā kā ierauga nezinu unikālu ornamentu tajā tapetē vai sliekšnī, kurš ir nodeldēts un to uzskata par vērtību. (R2)

Es dzīvoju pilnīgā pārliecībā, ka mēs atjaunojam vēsturisko plānojumu. Nu to traktē plānojumu, jo to restorānu plānojam pēc vēsturiskajiem plāniem un izrāvām baltā silikāta ķieģeļa sienas, kas tur bija sabūvētas. (...) Kopumā cilvēkiem patīk, nu, piemēram, tas, ko es redzu mūsu vietējā sabiedrībā. (R1)

Kopsavelkot secināms, ka respondenti ir aktīvi vietējās kopienas pārstāvji un uzņēmēji, kā arī izjūt potenciālu jēgpilnai iesaistei "Liepāja 2027" programmā, taču reālā sadarbība līdz šim bijusi ierobežota vai fragmentāra. Vairāki respondenti izteica gatavību piedāvāt kvalitatīvu un saturiski unikālu ieguldījumu, balstītu esošajās kultūras un mākslas iniciatīvās, zināšanās un praksēs, kas apgūtas ikdienā saskaroties ar materiālā kultūras mantojuma saglabāšanu, un pozicionē sevi kā lēnā tūrisma piedāvājuma veidotājus, kam ir svarīga piedāvājuma kvalitāte un individuāla pieeja. Aizputes vecpilsētas atjaunotāju kopienas pārstāvju piemērs ilustrē reģionāli sazarotas kultūras mantojuma saglabāšanas prakses un pieredzi, kuru ir vērts iepazīt arī vietās viesiem un līdzdalības potenciālu. Taču, respondentuprāt, ir vairāki izaicinājumi, kas galvenokārt ir saistīti ar informācijas trūkumu, neskaidriem sadarbības mehānismiem un neefektīvu komunikāciju starp "Liepāja – Eiropas kultūras galvaspilsēta 2027" biroju un reģionālajām iniciatīvām. Vairāki respondenti uzsvēra arī finansējuma nepieejamību vai to, ka pašvaldību institucionālā iesaiste ir vāja.

AIZPUTES KULTŪRAS NORIŠU UN KULTŪRAS MANTOJUMA LOMU VIETAS IDENTITĀTES KONSTRUĒŠANĀ

Respondentu skatījumā Aizputes identitāte ir cieši saistīta ar tās kultūras mantojumu un vēsturisko pilsētvidi, taču identitāte netiek raksturota kā statisks lielums, bet tiek veidota ar vietējās kopienas līdzdalību. Analizējot respondentu viedokli un attieksmi par kultūras norišu un kultūras mantojuma lomu vietās identitātes konstruēšanā, iespējams izdalīt četrus tematiskos virzienus – (1) **Aizputes vēsturiskā centra kultūrvēsturisko ēku atjaunošanas process, kuru īsteno atsevišķi privātuzņēmēji, tiek salīdzināts ar kultūras mantojuma atdzīvināšanas iniciatīvi.** Vairāki respondenti uzsvēra, ka kultūras mantojums nav tikai pagātnes liecība, bet gan aktīvs resurss un iedvesmas avots mūsdienu darbībām, īpaši, attīstot radoša pieejas uzņēmējdarbības īstenošanai. Kultūrvēsturisko ēku atjaunošana ir ilgstošs, dažādus resursus ieguldošs process, taču vienlaikus ir iespējams sadarboties dažādu jomu profesionāļiem – restauratoriem, māksliniekiem, novadpētniekiem, kultūras pasākumu organizatoriem u.tml.

Mēs šeit dzīvojam šajās ēkās, šajā pilsētvidē, un mēs arī strādājam, atjaunojam, darām tā, lai šeit atkal būtu dzīvība. (R4)

Ja kaut kādu vecu māju atjauno, nu tad te ir tā grupa, kura zināmā mērā ir atraduši to iespēju un, protams, Aizpute kā vieta, kurā nekustamo īpašumu tirgus, maigi izsakoties, ir absolūti neattīstīts. Šeit neko neviens nekreditē, jo neviena banka šeit nevienam īpašumam kredītu nedod. Tad tā ir iespēja un līdzīgi domājošu cilvēku parādās vairāk un tas zināmā mērā ir process, par kuru tā kā īsti nu arī rakstīja mazliet avīzēs, bet

kas vienkārši tā notiek un tad dienas beigās saproti wow (...) re kur piecu cilvēku kopiena, kas te kaut ko ņemas un savā starpā nemaz nebija visi pazīstami, un tad jau viņu rodas vairāki (...) tas impulss nododas tālāk. (...) tā mūsu kombinācija tiešām ir interesanta, jo mums ir nevis viens kaut kāds liels kvartāls, kas pieder viens īpašniekam vai attīstītājam, bet mums ir daudz, daudz mazu, salīdzinoši nelielu privātpašnieku, kuri katrs savā veidā ar savu plānu, domu arī attīstīta šo vietu. (R1)

Minētais citāts ilustrē arī nākamo tematisko virzienu – (2) kultūrvēsturisko **ēku atjaunošana ir savdabīga vieta piederības izpausme**. Gan individuālā, gan kolektīvā rīcība, kas izpaužas kā praktisks ieguldījums vietas identitātes veidošanā un vietējās sabiedrības apziņas veidošanā. Rīcība ir saistīta ar iegādātā vai nomātā īpašuma restaurāciju, vietējās kopienas notikumu rīkošana, kultūras un mākslas programmu piedāvājuma veidošana vienlaikus pašiem kultūras mantojuma saglabātājiem aktīvi iesaistoties Aizputes vēstures izziņāšanā, tie pilda tūrisma gida pienākumus, iekārto izstādes, kā arī attīsta vietējo uzņēmējdarbību un veicina nodarbinātību. Visu respondentu atbildēs dominē cieņpilna attieksme pret vēsturisko ēku, visbiežāk, sākotnēji graužtu, kas iegādāts nožēlojamā stāvoklī, bet atklāj unikālas arhitektoniskas un mākslinieciskas detaļas, piemēram, ap 200 gadiem vecas tapetes, sienu atsegumi un ornamentu, ko iespējams restaurēt un izmantot kā mācību saturu nākamajām paaudzēm, vai ēku durvis, logi, iekšpagalmi, kas tiek uzlūkoti kā Aizputes vecpilsētas identitāti raksturojoši, kultūras mantojuma, elementi.

Arī muižas atjaunošana ir tik dabiska, cik ir nepieciešams pats minimums. Piemēram, pagājušajā decembrī pirms gada atvērām durvju ailes. Ja taisa durvis vajā, tādā veidā mēs atgūstam vēsturisko telpu konfigurāciju, plānojumu, bet, atverot durvju ailes, mēs ieraudzījām sliekšni, kuram viens puse ir nodilusi, un šādi sliekšnis iekapsulējies visus šos 105 gadus. (...) es saku, varbūt tas tiešām ir dīvaini, bet es tam pieskāros ar roku, jo pār to sliekšni gājis Osten – Sakens un skrējuši viņa bērni. (R2)

Māja bija ļoti sliktā stāvoklī ar izsīstiem logiem un nu tāds tiešām grausts. Un vārds pa vārdam. Jā, izrādās tur tajā brīdī saimniekoja [anonimizēts teksts]. Viņš tur briketes turēja. Un mēs tāpat pavaicājām, vai mēs drīkstam vienkārši kādu telpu uztaisīt sev, tur tīri sanākšanai kopā? Un tā sākās šis stāsts, nepagāja ne mēnesis, kad mēs ar pirmajiem krēsliem bijām ievākušies jau mājā un sākām to tīrīt. (R4)

Pasaulē droši vien ir pilsētas, valstis, piemeram, Skandināvija ir gājusi cauri kultūras mantojuma restaurācijai 70os gados. Tas varbūt mums ir diezgan unikāli! Bet būsim godīgi, tas ir brīnums, ka tas notiek Aizputē, un brīnums ir tas, ka mēs to vietējo sabiedrību esam iekustinājuši. Tai skaitā ļoti daudz jaunos cilvēkus. (R3)

(3) Tematiskais virziens ir saistīts ar **kultūras mantojumu kā pretestību vienvēidīga vai homogēnas vietas identitātes attīstīšanai**. Šo tēzi raksturo respondentu vēlme saglabāt Aizputes vecpilsētu maksimāli autentisku un neatkarīgu no virspusējas tūrisma komercializācijas. Varētu teikt, ka vietas identitāte, respondentuprāt, tiek konstruēta nevis caur “skaistas fasādes” veidošanu, bet caur individuālu pieredzi, personīgu atbildību un kolektīvo rīcību. Jāatzīmē, ka respondentu – ēku saimnieku, kopienas aktīvistu un uzņēmēju atbildēs dominē personīga identificēšanās kā daļa no Aizputes vecpilsētas atjaunošanas procesa un misijas izjūta, kurā liela nozīme ir gan praktiskam ieguldījumam (atjaunot nolaistas ēkas, ievilkt kanalizācijas sistēmu u.tml.), gan stāstu saglabāšanai un vietējās kopienas identitātes veidošanā. Respondentu viedoklis pauž pārliecību par to, ka atjaunojot un saglabājot kultūras mantojumu, vietā tiek atgriezta dzīvība un piešķirta jauna nozīme Aizputes vēsturiskajai pilsētai ainavai.

Mēs gribam tos cilvēkus, kam mēs esam interesanti. Arī kopienā ir bijuši ļoti daudz diskusijas – nevēlamies padarīt Aizputi par kaut kādu Disnejlendu, jo mēs paši nejūtamies ērti ar šādu pieeju. Mums vajag tos cilvēkus, kam mēs interesējam, un kas no tā var kaut ko gūt, ko mēs rādām un darām. Un tur viņi aizbrauc priecīgi, jo nu vienkārši random tūrists, kas ir, es atvainojos, ar arodbiedrības ceļazīmi ar autobusu, ko izgāž pie mums, nav vajadzīga masa un svarīgi ir tas, kā to nokomunicēt un tajā kontekstā? (R3)

Kā ir baudīt maltīti no 150 vai 200 gadiem seniem traukiem? Es šeit vienkārši reizi gadā piedāvāju iespēju apsēsties pie galda un pasniegt ēdienu uz senas kolekcijas šķīvjiem. (...) man ir arī rakstāmgalds, ļoti

Īpašs, kuru es gribu atjaunot un ļaut bērniem pie tā sēdēt. Tas nav, kā parasti muzejā – nesēdiet vai nepieskaraties. (R2)

(4) Tematiskais virziens, kuru ir būtiski atzīmēt Aizputes kultūras norišu un kultūras mantojuma lomu vietas identitātes konstruēšanā, ir saistīts ar **vietas identitātes veidošanas iniciatīvu, ko var raksturot kā “no apakšas un augšu” pieeju**. Šī pieeja atspoguļojas respondentu skatījumā par pašiniciatīvu kultūras mantojuma saglabāšanā, iespējās inovatīvi izmantot kultūras mantojumu, lai veidotu Aizputes vecpilsētas, kā arī vietējās kopienas atpazīstamību, nereti, ārpus institucionālajiem rāmjiem, kas kopumā tiek uztverta kā daudz elastīgāka, dinamiskāka un autentiskāka vietas attīstības forma.

Arī šobrīd daļa tādi, kas ir kļuvuši par kaismīgākajiem koku, vispār māju aizstāvētājiem, kas varbūt pirms 10 gadiem bija pilnīgi, nu, plastmasas fani. Tā kā nu viņi arī pievelkas. Viņi arī saprot, jo, mums kā grupai, pašiem negribot ir diezgan liels spēks. Jā, tā ietekme var būt kaut kādā veidā nu, sabiedrības domas virzīšanā. (...) Un reāli viņi tagad pilnīgi pārmetušies par šausmīgiem mūsu aizstāvjiem. (R3)

Ja tagad paskaitītu, cik cilvēki ir mūsu, es neteiktu, ka tieši mūsu, bet mūsu kopienas ietekmē nopirkuši īpašumu gan tuvumā, gan apkārtnē. (...) Bet jūtas piederīgi un saka, ka te kaut kas notiek, un viss viņiem ir ļoti svarīgs. (R4)

Tas ir unikums par to, ka tā ir tik nenormāla pašiniciatīva. Nevienam nav balstīts uz biznesu vai uz naudu. Protams, naudu vajadzētu, nu tas tā kā būtu normāli, bet šobrīd man tā liekas, ka visi ir kabatas izgriezuši uz otru pusi, un smaids līdz ausīm un kaut ko tikai čubina. (...) mēs to darām, jo mums pašiem rūp. Nevienam mums neko nav teicis priekšā. (R4)

Secinot, var apgalvot, ka “no apakšas uz augšu” pieeja atklājas kā centrālais darbības modelis Aizputes vecpilsētas kultūras mantojuma saglabāšanā un attīstībā. Aizputes vecpilsētas atjaunošanas iniciatīva ir piemērs horizontālas partnerības veidošanā, jo vietējā pieredze tiek uzskatīta par vērtību un individuālu uzņēmēju idejas, kas ir saistītas ar kultūras mantojuma saglabāšanu vienlaikus var kļūt par kultūras inovācijām, kas piesaista arī plašāku sabiedrību. Aizputes vecpilsētas vēsturisko ēku atjaunošanas gadījumā, kultūras mantojums nav tikai objekts, bet attiecību veidošanas tīkls. Vēsturisko ēku saimnieki – uzņēmēji kļūst par aktīviem vietas identitātes veidotājiem un viņu darbs – restaurācija, kultūras pasākumu rīkošana, kopienas aktivizēšana ir neformāla, bet spēcīga vietējās identitātes politikas īstenošana, kas ļauj Aizputei saglabāt un atgriezt savu vēsturisko raksturu un reizē attīstīties. Aizputes vecpilsētas atjaunotāju kopienas gadījums ilustrē “graustu miljonāru” ideju, kas praksē izpaužas kā dzīvs, kopienā balstīts kultūras mantojuma saglabāšanas darbs, unikāla pieredze, nevis peļņas maksimizēšana. Šī gadījuma analīze arī atklāj ēku saimnieku – uzņēmēju eksperimentālas un radošas pieejas kultūras mantojuma izmantošanai kultūras norišu, produktu un pakalpojumu veidošanā.

UZŅĒMĒJU UN IEDZĪVOTĀJU SADARBĪBAS RAKSTUROJUMS UN INOVATĪVAS PIEEJAS TŪRISMA PIEDĀVĀJUMA RADĪŠANĀ

Pievēršoties respondentu skatījumam par uzņēmējdarbības attīstību, izmantojot inovatīvas pieejas, lai radītu tūrisma piedāvājumu, kā arī, lai raksturotu uzņēmēju un iedzīvotāju sadarbību, jāatzīmē, ka Aizputes gadījums ir savdabīgs, balstoties iepriekš minētās iniciatīvas raksturojumā. Vēsturisko ēku atjaunošanas process un šajā procesā iegūtās kultūras mantojuma saglabāšanas zināšanas un prasmes, uzņēmēji pielieto, lai radītu dažādus radošus produktus un pakalpojumus. Katrs no turpmāk minētajiem produktiem un pakalpojumiem iemieso stāstu, kas ir saistīts par pašu uzņēmēju, vēsturisko ēku vai attiecīgo kultūras mantojuma vērtību. Spilgtākie piemēri – Aizputē ir pasaulē mazākā izstāžu zāle (mākslas pieejamība caur durvju atslēgas caurumu)⁶, Airbnb piedāvājumi vēsturiskajās ēkās (graustu labiekārtošana un pārvēšana naktsmītnēs), Mājas kafejnīcas ar antīkiem traukiem, sienas tapešu restaurācijas meistarklases un alternatīvas ekskursija, kuras vada, t.s., “kaktu gidī”, kas bieži ir paši ēku saimnieki. Respondentu skatījumā vēsturisko ēku atjaunošanas process ietver teju bezgalīgu pieredzes stāstu potenciālu un radošas pieejas ēku izmantošanai, satura

⁶ ReTV: “Aizputē pasaulē mazākā izstāžu zāle”. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=xHq7rTXnFEo>

radīšanai. Šai kontekstā inovācijas nozīmē ne tikai tehnoloģijas vai nepieciešamo materiālu izvēli ēku restaurācijā, bet drīzāk, nepieciešamību īstenot idejas, situācijā, kad ir ierobežoti resursi, taču ir augsti motivēta un rīcībbspējīga vēsturisko ēku atjaunotāju kopiena.

Respondentu skatījumā tūrisms netiek uztverts viennozīmīgi – tas nav pašmērķis, bet gan nozīmīga daļa no kultūras pieredzes, īpaši, ja tā tiek īstenota pakalpojumu sniedzēju pieņemamos apjomos un formātos. Respondentu viedokļos atspoguļojas Aizputes kā tūrisma galamērķa potenciāls, ka izpaužas divos virzienos: (1) **Aizpute tiek raksturota kā “alternatīvais galamērķis”, kas var piesaistīt apzinātus ceļotājus, nevis masu tūristus.** Dominē vēlme veidot “pitstop” galamērķus tiem, kas apceļo Dienvidkurzemi, piesaistot arī ārzemju viesus sadarbībā ar Kuldīgu, Pāvilostu un Liepāju. Tūrisma piedāvājuma pamatā ir Aizputes vecpilsētas atjaunotāju kopienas tīkrojums, kurā katrs uzņēmējs piedāvā savu stāstu, bet kopā tie veido alternatīvu vietas tēlu – kļu, autentisku un ar nišas tūrisma potenciālu.

Noteikti garām braucošais tūrists. Es tomēr uzskatu, ka mēs arī esam viens no informācijas centriem. Viens ir oficiālais informācijas centrs, bet mēs esam neoficiālais informācijas centrs, jo tiešām pirmais, kur tūristi apstājas, ir pilsdrupas. Un, ja mēs piedāvājam kafiju vai vēl ko, tad tas cilvēks ienāk iekšā un viņam ir tiešs sakars uzreiz gan ar vietējo, gan ar stāstu, gan ar ieteikumiem, gan par visu, kas saistās ar Aizputi. (R4)

Nē, mums nevajag vienkārši tūristus, mums vajag tos tūristus, kuri meklē kaut ko tādu, ko mēs varam piedāvāt tiem, kas negrib braukt uz Abū Dabī. Jo kāds atbrauc un izlozē pa kaut kādiem sabrukušiem iekšpagalmiem, viņš ir safotoģrafējis un ir stāvā sajūsmā. Ja man pagājušajā gadā spāņi uz 2 nedēļām palika šeit. Ko viņi darīja? Viņi staigāja pa tām mājām, kuras nebūt nav vislabākajā tehniskajā kondīcijā. Viņi staigāja, fotoģrafēja, dzīvoja tā, kā es, lasīju grāmatas, klausījās plates, no rīta dzēra kafiju uz ielas, un tā viņi nodzīvoja vienkārši brīnišķīgi. Bet tas ir visgrūtākais, kā to nopozicionēt. (R3)

Otrs tūrisma attīstības potenciāls izpaužas kā (2) **kultūras tūrisms**, piedāvājot iepazīt raksturīgu mazpilsētas ainavu, pievilcīgus koka arhitektūras paraugus, savdabīgus ēku apdares elementus, Aizputes pilskalnu jeb Baznīcas kalnu, Tebras ūdensdzirnavas un citus interesantus kultūras un vides objektus. Kultūras tūrisms ietver abus kultūras mantojuma veidus gan materiālo, gan nemateriālo kultūras mantojumu. Tūristi un citi mazpilsētas viesi ir iedrošināti izstaigāt Aizputes vēsturiskās ēkas, iekštelpas, pagalmus, izmantot vēsturiskus priekšmetus, tādējādi padarot kultūras mantojumu par dzīvu pieredzi. Aizputes gadījums ilustrē dažādus pasākumus un aktivitātes, kas ir pieejamas tūristiem jau šobrīd, un, kurās ir iespējams iepazīt vietējās kultūras mantojuma vērtības. Respondenti atklāja, ka viņi ļoti labprāt dalītos kultūras mantojuma saglabāšanas praksēs un prasmēs, atjaunoto telpu un priekšmetu izmantošanā, praktisku zināšanu nodošanā, kas varētu būt saistoša pieredze radošo un kultūras industriju profesionāļiem, jauniešiem, īpaši, studentu auditorijai. Mākslinieku rezidences, tematiski kultūras pasākumi, krogs, tirdziņi un citas aktivitātes ietver izzinošu, izglītojošu un socializējošu pieredzi, veidojot ļoti ciešu saikni ar kultūras mantojumu.

Jā, mēs tieši runājam, ka mēs gribētu kaut kādas sadarbības [ar Liepāju], un arī saistībā ar mūsu to kopīgo viziju par kluo Aizputes tūristu. Mēs varētu kādu rezidenci uztaisīt arī, jo tas ļoti atbilst gan starptautiski, gan arī klusajam tūrismam un tā. (R4)

Tas ir mūsu ieguldījums, un tas ir mūsu pašu kultūras un mākslas projekts, kurā mēs esam auguši bez īpašas pieredzes. Kultūras mantojuma saglabāšanā tajā laikā mums vienkārši noveicās ar līdzcīvēkiem, kas mūs ir audzinājuši, un arī mēs audzinām pārējos. (...) Jāsaka, ka restaurācijas darbnīcas apmeklē nevis tikai vietējie aizputnieki, bet tās apmeklē ļoti dažādi cilvēki no visas Latvijas, kas, protams, priecē un mums arī patīk sadarboties un ir ļoti interesanti. (R5)

Pievēršoties uzņēmēju un vietējās sabiedrības sadarbības raksturojumam, jāatzīmē, ka respondentu atbildēs dominē viedoklis par vietējo iedzīvotāju praktisku pieredzi un līdzdalību vēsturisko ēku atjaunošanas pasākumos un talkās. Šo vietējo iedzīvotāju iesaistes fenomenu dara pašsaprotamu fakts, ka kultūras mantojuma atjaunošanā un daļēji, arī mazpilsētas attīstībā, ir iesaistījušās privātpersonas ar spēcīgu personisko motivāciju un entuziasmu, kā arī ar ilgstošu pieredzi nevaldības organizāciju sektorā. Tomēr vietējās sabiedrības attieksme pret vēsturisko ēku atjaunotājiem, sākotnēji un arī vēlāk, nav tik viennozīmīga, jo daļa no t.s. “graustu miljonāru” kopienas, ir jaunienācēji Aizputē un reflektē atvērtas kopienas ideju.

Piemēram, viena no versijām, kas cirkulē par mums, ka esam rīdžinieki un atgriežamies Aizputē vai kaut kas tamlīdzīgs. Es pilnīgi neredzu, nekā kopīga ar šo stāstu. Es šeit esmu ieradies no Liepājas un, piemēram, mūsu rezidente [anonimizēst teksts] ir ieradusies no Tukuma. (...) Līdz ar to mūsu kopiena ir tāda plūstoša un nedefinēta, un kurai nav kaut kādas specifiskas pārvaldības formas. Tas ir normāli un tieši tā ir mūsu veiksmes atslēga. Mēs esam dažādos kanālos, dažādos medijos, dažādās vietās, dažādos formātos, un tomēr mēs to stāstu, varam stāstīt tālāk, un tur ir arī tās vienojošās lietas. (R1)

Atvērtās kopienas principi izpaužas kā piedalīšanās iespējas ikvienam vietējās kopienas dzīvē un, sniedzot savu pienesumu, ar idejām, darbu vai pieredzi vietējās dzīvestelpas uzlabošanā. Viens no spilgtiem piemēriem ir Pilsmuižas kroga stāsts, kas kā vieta sākotnēji tika izmantota tikai draugu sanāksnām, bet laika gaitā kļuva par sabiedriskas līdzdalības vietu ar socializēšanās un kultūras funkcijām. Šādas iniciatīvas ir arī izglītojošas vietējai sabiedrībai – tās ļauj izprast vietas vērtību un praktiski piedzīvot kultūras mantojuma atdzīvināšanu. Sadarbība izpaužas arī kopdarbības prakses, piemēram, sienu attīrīšana, kaļķa kasīšana, telpu tīrīšana, un vienkāršu infrastruktūras uzlabošanu, ko respondenti uztver kā mazos brīnumus, kas rada prieku un sajūsmu par paveikto. Vietas sakārtošana, saskaņā ar respondentu teikto, rada arī jaunas darbavietas.

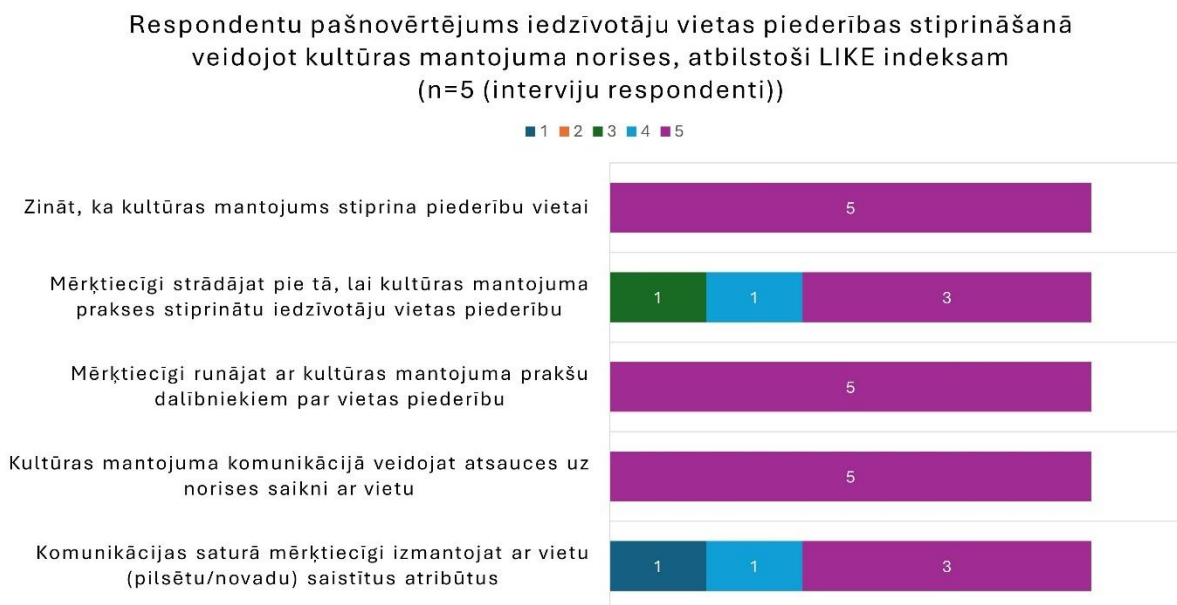
Es palīdzu un arī esmu priecīga, ka es varu dot darba vietas. Šī ir mana pievienotā vērtība, nevis tāpēc, ka man gribas, lai mana māja attīstās – ko es ar viņu darīšu, bet kā tas palīdzēs pilsētai. (...) Nu kā emocionāla dāvana pilsētai, lai mēs atjaunotu šo mazo unikālo pērlīti, šo vēsturisko centru uz visas pasaules kartes, jo tas ir ļoti nozīmīgi! (R2)

Kopsavelkot, šie piemēri ilustrē, ka vietējā sabiedrība un uzņēmēji spēj sadarboties ne tikai kā kultūras mantojuma glabātāji, bet arī kā inovāciju nesēji, kas attīsta vietējo tūrisma piedāvājumu, organizē mākslinieku rezidences, pasākumus, izglītojošas meistarklases, un spēj aktīvi sadarboties arī starptautiskos projektos. Aizputes piemērs parāda, kā kultūras mantojums kļūst par vietas vērtību radīšanas resursu un līdzekli. Aizputes vēsturiskā centra ēku atjaunotāju kopienas attīstība, tās dalībnieku sadarbība balstās uz “no apakšas uz augšu” darbības pieeju, personīgā motivācijā un radošā uzņēmējdarbībā, apvienojot mākslas, kultūras mantojuma saglabāšanas, pasākumu rīkošanas un uzņēmējdarbības kompetences, lai veicinātu vietējā un ārzemju tūristu interesi, vienlaikus stiprinot vietējo iedzīvotāju piederības izjūtu vietai.

RESPONDENTA PAŠNOVĒRTĒJUMS ATBILSTOŠI LIKE INDEKSA LĪMENIM

Interviju respondenti tika aicināti sniegt savu personīgo viedokli par diviem tematiskiem jautājumiem: (1) par iesaisti Aizputes iedzīvotāju vietas piederības stiprināšanā, veidojot kultūras mantojuma norises un (2) par savu pieredzi starptautiskās sadarbības plānošanā. Par iedzīvotāju vietas piederības izjūtas stiprināšanu, veidojot kultūras mantojuma pasākumus, respondenti atbildēja uz 5 jautājumiem, kas atbilstoši tika pielāgoti LIKE indeksam – (1) vai zina, ka kultūras mantojums veicina vietējo iedzīvotāju piederību; (2) vai mērķtiecīgi strādā pie tā, lai kultūras mantojuma prakses stiprinātu iedzīvotāju vietas piederību; (3) vai mērķtiecīgi runā ar kultūras mantojuma praksi dalībniekiem par vietas piederību; (4) vai kultūras mantojuma komunikācijā veido atsauces uz norises saikni ar vietu un (5) vai komunikācijas saturā mērķtiecīgi izmanto ar vietu (pilsētu/novadu) saistītus atribūtus. 1. attēlā redzams, ka visi respondenti zina, ka kultūras mantojums stiprina vietējo iedzīvotāju piederības izjūtu. Ar augstāko vērtējumu “5” LIKE indeksa skalā, atzīmēti arī jautājumi par mērķtiecīgu komunikāciju un/ vai saziņu ar kultūras mantojuma praksi dalībniekiem par vietas piederību un savas kultūras mantojuma komunikācijas saturā veido atsauces uz norises saikni ar vietu. Uz diviem jautājumiem, uz 2. – vai mērķtiecīgi strādā pie tā, lai kultūras mantojuma prakses stiprinātu iedzīvotāju vietas piederību un 5. – vai komunikācijas saturā mērķtiecīgi izmanto ar vietu (pilsētu/novadu) saistītus atribūtus, respondentu vērtējums nav tik vienojošs.

1.attēls. Gadījuma analīzes respondentu pašnovērtējums par kultūras mantojuma nozīmi vietējo iedzīvotāju piederības stiprināšanā, atbilstoši LIKE indeksam.

Arī otrs tematiskais jautājums par respondentu viedokli saistībā ar starptautiskās sadarbības plānošanas, tika atbilstoši pielāgotam LIKE indeksam un 5 jautājumiem – (1) vai zināt, ka tā ir nozīmīga Jūsu organizācijas darba plānošanā; (2) vai plānojot savu darbību, mērķtiecīgi iekļaujat tajā starptautiskās aktivitātes; (3) vai darba sarunās runājat ar kolēģiem par starptautiskās sadarbības nepieciešamību; (4) vai stāstot par savu darbību, uzsverat starptautiskās sadarbības nozīmi un (5) vai kultūras mantojuma saglabāšanas aktivitātēs vienmēr cenšaties tajās integrēt starptautisko dimensiju. 2. attēlā redzams, kas ar visaugstāko novērtējumu, respondenti atzīmējuši 3. jautājumu par darba sarunām, kurās ar kolēģiem tiek pārrunāta starptautiskās sadarbības nepieciešamība. Starptautiskās sadarbības nozīmes vērtējumā savas organizācijas darba plānošanā dominē zemāks vērtējums, kas iespējams skaidrojams ar zemu prioritāti. Tomēr savas organizācijas darbības plānošanā, vairāki respondenti norāda, ka mērķtiecīgi cenšas iekļaut starptautiskās aktivitātes. Respondenti salīdzinoši augstu novērtē starptautiskās sadarbības nozīmes uzsvēršanu savā darbībā, kā arī kultūras mantojuma saglabāšanas aktivitātēs cenšas integrēt starptautisko dimensiju. Tas ir skaidrojams ar ārzemju mākslinieku piesaisti rezidenšu un meistarklašu rīkošanā, kā arī ar ārzemju ekspertu piesaisti kultūras mantojuma saglabāšanā.

2.attēls. Gadījuma analīzes respondentu pašnovērtējums par starptautiskās sadarbības plānošanu, veidojot kultūras norises un saglabājot kultūras, atbilstoši LIKE indeksam.

BIEDRĪBA “RADI VIDI PATS” SABIEDRĪBAS LĪDZDALĪBAS VEICINĀŠANAI VIDES SAGLABĀŠANĀ

Tā kā viens no mērķiem Liepājai kā Eiropas kultūras galvaspilsētai ir palielināt sabiedrības līdzdalību apkārtējās vides veidošanā, bāzes pētījuma ietvaros tika pievērsta uzmanība tādiem jautājumiem kā sabiedrības līdzdalība vides saglabāšanā. Gadījuma analīzē, kas pievēršas nevalstiskas organizācijas rīkotam izglītojošam pasākumam par vides saglabāšanu, ekoloģiju, par izpētes objektu tika izvēlētas biedrības “Radi Vidi Pats” organizētās mācības jaunatnes darbiniekiem projekta “Pan Flute” ietvaros, kurās tika prezentēta rokasgrāmata, kas izveidota darbam ar jauniešiem eko-trauksmes mazināšanai, savienojuma ar dabu atjaunošanai. Savukārt biedrība “Radi Vidi Pats” jau 20 gadus darbojas Liepājā, tās mērķis ir veicināt Latvijas sabiedrības ilgtspējīgu attīstību, kultūras un vides izglītību caur jauniešu un pieaugušo mūžizglītošanu, līdzdalību sociālajos procesos.⁷

Gadījuma analīze ir balstīta kvalitatīvā metodoloģijā. Lai gūtu ieskatu organizācijas “Radi Vidi Pats” darbībā, motivācijā organizēt mācības projekta “Pan Flute” ietvaros jaunatnes darbiniekiem, tika veiktas padziļinātas, daļēji strukturētas intervijas ar biedrības pārstāvjiem, valdes locekļiem (n=3). Lai gūtu ieskatu notikušajās mācībās un lielāku izpratni par izglītojoša pasākuma par vides saglabāšanu, ekoloģiju norisi, tika veikts līdzdalīgais novērojums mācību norises laikā. Lai izzinātu mācību dalībnieku pieredzi notikušajās mācībās projekta “Pan Flute” ietvaros, tika veiktas padziļinātas, daļēji strukturētas intervijas, kā arī dubultintervijas ar mācību dalībniekiem (n=5). Lai izzinātu, cik būtiski Liepājas pilsētā ir sabiedrības līdzdalības vides saglabāšanā jautājumi, tika veikta padziļināta, daļēji strukturēta intervija ar Liepājas valstspilsētas pašvaldības pārstāvi, kas ikdienā strādā ar sabiedrības līdzdalības, vides un veselības jautājumiem Liepājā (n=1). Kopumā lauka darba laikā tika iegūti dati no 9 respondentiem⁸. Lai apkopotu un strukturētu iegūtos datus, tika izmantota tematiskās analīzes metode. Lai arī gadījuma studijās galvenais fokuss ir uz nevalstiskas organizācijas īstenota pasākuma par vides saglabāšanu, ekoloģiju analīzi, pētījuma ietvaros apskatīto tēmu loks ir plašāks, sniedzot ieskatu tādās tēmās kā sabiedrības līdzdalība vides saglabāšanā (sabiedrības interese par vides jautājumiem, vides jautājumu aktualitātes Liepājā, vides izglītība), nevalstiskas organizācijas darbības raksturojums, īstenojot darbību vides izglītībā, sabiedrības līdzdalības veicināšanā vides jautājumos. Gadījuma analīzes aprakstu iespējams strukturēt trīs tematiskos blokos –

- ieskats respondentu viedoklī par sabiedrības līdzdalību vides saglabāšanā,
- biedrības “Radi Vidi Pats” darbības raksturojums, ņemot vērā, ka tā jau 20 gadus savā darbībā iekļauj vides izglītību, veicina sabiedrības līdzdalību vides saglabāšanā,
- ieskats biedrības “Radi Vidi Pats” organizētajās mācībās jaunatnes darbiniekiem projekta “Pan Flute” ietvaros, mācību dalībnieku viedoklis par tām.

SABIEDRĪBAS LĪDZDALĪBA VIDES SAGLABĀŠANĀ

Kā minēts iepriekš, lauka darbā tika iegūti dati, kas ļauj sniegt ieskatu respondentu viedoklī par sabiedrības līdzdalību vides saglabāšanā kopumā. Respondenti dalījās novērojumos par sabiedrības interesi par vides jautājumiem, cik būtiski, viņuprāt, ir veicināt sabiedrības līdzdalību vides saglabāšanā, kā to iespējams panākt, par pieejām vides izglītībā, kāda ir Liepājas sabiedrības līdzdalība vides jautājumu risināšanā.

Respondenti **sabiedrības interesi par vides jautājumiem** vērtē neviennozīmīgi, kā arī tiek paustas idejas, ka ir dažādi mainīgie, kas var ietekmēt sabiedrības interesi par vides jautājumiem. Tie pieņemts, ka interese par vides jautājumiem varot tikt radīta, savukārt pašvaldības pārstāvis ir novērojis, ka Liepājas sabiedrības interese par vides jautājumiem ir epizodiska, tā aktīvāk ir novērojama brīžos, kad konkrēti vides jautājumi apdraud pilsētas iedzīvotāju dzīves kvalitāti, labbūtību.

Tas ir pilnībā atkarīgs no cilvēka, reāli. (...) Tas jautājums nav tieši par cilvēkiem un viņu interesēm. Bet to interesi var radīt, un tas nav grūti. (MD_3)

⁷ Radi Vidi Pats. *Par biedrību*. Pieejams: <https://www.radividipats.lv/tips/par-biedribu>

⁸ Respondentiem tika garantēta anonimitāte. Biedrības pārstāvji gadījuma analīzes aprakstā šifrēti ar kodu BP, mācību dalībnieki šifrēti ar kodu MD, savukārt pašvaldības pārstāvis šifrēts ar kodu PP.

Viņa ir tāda epizodiska. Un, ja mēs runājam arī par tādu nevalstisko sektoru, tad arī tādu spēcīgu vides organizāciju no pašvaldības viedokļa nemaz nav. "Radi Vidi Pats" ir bijusi vienīgā, kas ir šajā jautājumā, nu, rosījusies. (...) Bet, ja mēs runājam par tādiem vides jautājumiem, tad iedzīvotāji parasti saaktivizējas tad, kad kāds plānotājs, piemēram, ražošanas uzņēmuma vai infrastruktūras būves veidošana ir tuvu iedzīvotāju dzīves vietai, var skart dzīves kvalitāti. (PP_1)

Lai arī Liepājas sabiedrības interese par vides jautājumiem ir epizodiska, tā ir pamanāma Liepājas pašvaldības līmenī, kas norāda uz vismaz daļēju sabiedrības līdzdalību vides saglabāšanā, vides jautājumu risināšanā. Taču ne vienmēr sabiedrības līdzdalība vides saglabāšanā, vides jautājumu risināšanā tiek vērtēta pozitīvi – var būt situācijas, kurās notiek interešu sadursme starp pilsētas ekonomisko attīstību un vides ilgtspēju, vides saglabāšanu. Kā piemēru šādai situācijai iespējams minēt Liepājas vannu mājas attīstības projektu, kas Liepājas iedzīvotāju iesaistes rezultātā ir ticis aizkavēts, jo Liepājas iedzīvotāji uzskata, ka tas apdraud jūrmalas parka zonas ilgtspēju.

Tad arī reizēm šie iedzīvotāju iebildumi ir tādi diskutabli, jo, piemēram, šobrīd iedzīvotāju iniciatīvas rezultātā ir apstājies vannu mājas projekts, kas būtu ilgstoša grausta sakārtošana. Bet atsevišķu iedzīvotāju neapmierinātība ar to procesu un rezultātu, kāds tas būtu iespējams vizuāli, ir novedis līdz tiesai, investora darba apstādināšanai. Reizēm skaidrošanas darbs ne vienmēr palīdz, arī šī aktivitāte var būt tāda, kas pilsētai ilgtermiņā par labu nenāk. (PP_1)

Tur ir otra daļa Liepājnieki, kas zina, ka ekonomiskā situācija nav tā labākā, ka tomēr ir jāiet pāri tam vides aspektam, jā, tam vides ilgtspējīgas ieguvumam. Viņi vairāk skatās no tā ekonomiskā labuma. Ko tas mums dos - tā rūpniecība, ekonomiskā izaugsme, jā, no tā skatpunkta. (MD_5)

Lielākā daļa respondentu uzskata, ka tomēr ir **būtiski veicināt sabiedrības līdzdalību vides saglabāšanā**. Galvenokārt respondenti savas atbildes par sabiedrības līdzdalības veicināšanu vides saglabāšanā saista ar sabiedrības informētību par vides jautājumiem – tiek pausts viedoklis, ka ir būtiski komunicēt ar sabiedrību par vides jautājumiem, skaidrot vides ilgtspējas principus, izglītot sabiedrību par cilvēku ietekmi uz dabu, kā tas var ietekmēt sabiedrības nākotni kopumā. Tāpat būtiski sabiedrības līdzdalības veicināšanā vides saglabāšanā ir nefokusēties, piemēram, tikai uz jauniešiem, bet arī citām demogrāfiskām grupām, kas veido lielāku Latvijas (arī Liepājas) iedzīvotāju īpatsvaru. Sabiedrības līdzdalības veicināšanā vides saglabāšanā būtiska ir arī Liepājas pašvaldības loma, kas var mazināt pašvaldības un sabiedrības savstarpēju pretnostatījumu. Līdz ar to ir iespējams secināt, ka sabiedrības līdzdalība vides saglabāšanā, vides jautājumos nav iespējama bez sabiedrības izglītošanas par šiem jautājumiem, sabiedrībai ir jābūt pietiekami informētai par vides ilgtspējas jautājumiem, lai tā varētu būt līdzdalīga.

Man liekas, ka tas ir ļoti būtiski (veicināt sabiedrības līdzdalību vides saglabāšanā), jo daudzi par to nezina, daudzi nesaprot, kāda tam ir nozīme patiesībā. Viss tas lielais patēriņš, tas, cik daudz tie resursi tiek izsmelti, tas tomēr ietekmēs nākotni. Man liekas, ka cilvēkiem ir jāstāsta tie ilgtspējības principi. (BP_3)

Ļoti būtiski (veicināt sabiedrības līdzdalību vides saglabāšanā). Jo ir dažas situācijas, kurās cilvēkam ir vienkārši nepieciešams saprast, ko un kā viņš dara. (...) Vienkārši veidot to saprašanas līmeni. Tas ir nepieciešams. Ka pēc 20 gadiem tā plastmasas kaste te joprojām būs. (...) Nefokusēties tikai uz jauniešiem, jo būsīm reāli – mums ir ļoti daudz cilvēku, kuriem ir 60+ gadu. Jo, būsīm godīgi, viņi daudz ko nesaprot, un viņi nav fokuss. (MD_3)

Vēl arvien ir tāda robežšķirtne "viņi" un "mēs". Un tad ir liela atbildība veicināt sabiedrības līdzdalību arī no pašvaldības puses, lai nebūtu šī te vilšanās, apziņa – "Ko tad mēs? Viss jau tāpat ir izdomāts." Nu, kas ir viena no valdošajām lietām. Man šķiet, ka tas ir ļoti svarīgi. (PP_1)

Būtisks jautājums, kas rodas, domājot par sabiedrības līdzdalību vides saglabāšanā, ir, **kā to veicināt**, kādas pieejas izmantot, lai izglītotu sabiedrību par vides saglabāšanas, vides ilgtspējas jautājumiem, tādējādi secīgi veicinot arī sabiedrības līdzdalību šajos jautājumos. Sniedzot ieskatu šai jautājumā, būtiski minēt, ka teju

visiem respondentiem (izņemot pašvaldības pārstāvi) ir pieredze dažādās vides izglītības programmās, kā arī daži no respondentiem paši īsteno projektus un citas aktivitātes, kas ir saistītas ar vides izglītību, sabiedrības līdzdalības veicināšanu vides saglabāšanā. Ņemot vērā respondentu pieredzi vides izglītības programmās un citās aktivitātēs, kas vērstas uz sabiedrības līdzdalības veicināšanu vides saglabāšanā, respondentu atbildes uz jautājumu, kā veicināt sabiedrības līdzdalību, iesaisti vides saglabāšanā, vides aizsardzībā ir visai vienotas. Galvenokārt tiek uzsvērts, ka būtu vēlams atturēties no akadēmiskas pieejas sabiedrības informēšanā un līdzdalības veicināšanā vides saglabāšanas jautājumos, respondenti uzskata, ka neformālās izglītības pieeja un dažādas aktivitātes dabā vai vidē, kas cieši saistīta ar dabu, šajos jautājumos varētu būt veiksmīgāka. Tāpat respondenti uzsver, ka būtu vēlams atturēties no sabiedrības iebiedēšanas ar dažādiem negatīvajiem faktiem, kas saistās ar vides saglabāšanu, klimata pārmaiņām, jo tas var sabiedrībā radīt bezcerības un arī bezspēcības sajūtu. Komunikācija ar sabiedrību par vides saglabāšanas jautājumiem būtu jāīsteno pakāpeniski. Tiek ieteikts dažādas aktivitātes, kas varētu būt saistītas ar sabiedrības līdzdalības veicināšanu vides saglabāšanā, piedāvāt ģimenēm, ne tikai bērniem, kas tādējādi varētu sekmēt visas ģimenes interesi par vides saglabāšanas jautājumiem.

Nešķiet, ka pietrūktu mācīšanās par datiem, cipariem, teorētisko fonu. (...) Daba ir brīnišķīgs rīks, ko izmantot mācību procesā kā rīku, kur pavadīt laiku. Mums trūkst tā apzinātā sasaiste ar dabu. Tas noteikti. Lai arī mums viņa ir tik pieejama, jā... Vides izglītība – dati, cipari, tas viss tiešām ir pieejams. Man liekas, ka to noteikti nevajag palielināt. (MD_2)

Izglītība ir nepieciešama vienmēr. Un nav tāds brīdis, kad tai vajadzētu apstāties, bet gan kļūt apzinātākai. Bet tas ir atkarīgs no tā, ar kādām metodēm mēs šo ideju popularizēsim. Jo, ja tas notiks akadēmiskā, formālā veidā, varbūt tas nebūs īsti veiksmīgs. (...) Viss, kas saistīts ar neformālo izglītību. (MD_4)

Man šķiet, ka tas ir resurss, kuru veltīt tieši field work. Mums ir ļoti labs piemērs Dabas māja, kas ir uz pussalas pie ezera. Viņa uzņem skolēnus, ekskursijas, viņi var izbaukt ar kuģīti, kam ir stikla dibens. Klātienē tur ir tie speciālisti, cilvēki, kuri tur strādā, tieši to arī dara. (MD_2)

Es domāju, ka mēs varētu strādāt ar ģimenēm. Ne tikai rīkot seminārus vai kādas spēles skolā, bet kaut kā iesaistīt ģimeni. Jo, ja tev ir pieci gadi un mamma vai tētis tev saka, ka tas ir slikts vai tas ir labi, dažreiz tu nejautā, kāpēc. Ir daudz aspektu, no kuriem mēs varam raudzīties, bet runa ir par cilvēkiem, kas ir tev apkārt. Ģimene, draugi. (MD_1)

Ja, piemēram, fokusējas tikai uz bērniem, tad tas neko nedos. Vajag fokusēties arī uz vecākiem. (...) Kaut kādas foršas aktivitātes dabā, pilsētvidē, nefokusēties uz tām prezentācijām un filmām par to visu. Ja veido filmu vakaru, tad fokusējas uz kādu foršu filmu, nevis uz kādu dabas "ui ui ui" filmu. Un tad pakāpeniski izveidot to komunikāciju par pārpatēriņu, par apģērbu pārpatēriņu. (MD_3)

Bet, piemēram, ja vienkārši izveidotu prezentāciju, paprasītu cilvēkiem atnākt, iedotu viņiem ēdienu, un tajā prezentācijā pastāstītu, ka visa 80% plastmasa pasaulē ir nevis no mums, bet no organizācijām, un ka mēs to izmainīt nevaram, tad es kļūstu depresīvs cilvēks, vispār neko negribu darīt. Un tā nav tā ideja tām visām aktivitātēm – vienkārši prezentācija par to, ka viss ir slikts. Es neredzu no savas puses, ka tas darbotos. (MD_3)

Veiktā pētījuma laikā tika iegūti dati (respondentu viedokļi, novērojumi) arī par **sabiedrības līdzdalību vides saglabāšanā, aizsardzībā Liepājā**. Galvenokārt ir novērojams, ka sabiedrības līdzdalības veicināšana vides saglabāšanā, aizsardzībā, vides ilgtspējas jautājumos ir ilgtermiņa process, kurā pārmaiņas Liepājas sabiedrībā iespējams pamanīt vairāku gadu laikā. Sabiedrības līdzdalību vides saglabāšanā un vides ilgtspējas jautājumos respondenti interpretē kā sabiedrības paradumu maiņu (ekoloģiskāki, ilgtspējīgāki paradumi – piemēram, pārvietošanās ar velosipēdu, atturēšanās no vienreizlietojamo trauku izmantošanas, kā arī, piemēram, iesaiste biedrības "Radi Vidi Pats" iekārtotajā kopienas dārzā, iesaiste dialogā ar pašvaldību par jautājumiem, kas skar vides ilgtspēju Liepājā). Tiek pausts viedoklis, ka aktuāli vides jautājumi Liepājā ir kopīgi visiem liepājniekiem, ka tie var būt sabiedrību vienojoši. Tāpat intervijās respondenti uzsver, ka ir daļa Liepājas sabiedrības, kas aktīvi iesaistās dialogā ar pašvaldību un pauž savu viedokli par aktuāliem vides jautājumiem. Taču, domājot par sabiedrības līdzdalības aspektu vides saglabāšanā, atkārtoti tiek pieminēta pretnostatījuma "mēs" un "viņi" esamība, kas šajā gadījumā novērojams biedrības "Radi Vidi Pats" un Liepājas

vietējās sabiedrības sinerģijā – pagājuši vairāki gadi, līdz Liepājas vietējā sabiedrība pieņēmusi kopienas dārza ideju, kurā ikvienam ir vienlīdzīgas iespējas iesaistīties, līdzdarboties, neņemot vērā piederību biedrībai. Izaicinājums, kas saistāms ar sabiedrības līdzdalības veicināšanu vides saglabāšanā Liepājā, ir vienota un mērķtiecīga sadarbība starp nevalstisko sektoru, pašvaldību, Liepājas 2027 nodibinājumu, ņemot vērā, ka katrs no šiem elementiem īsteno atsevišķu, nošķirtu darbību šajā jautājumā.

Nu, es redzu, ka vides tēmas ir kopīgas visiem liepājniekiem un ne tikai liepājniekiem, tās ir tēmas, kuras vieno, nevis šķel cilvēkus. Un bieži vien šis temats ir deputātu ignorēts, tāpēc viņiem ir jāatgādina, ka liepājnieki domā citādāk. Tā kā man šķiet, ka tieši pilsoniskās līdzdalības jomā vides tēmas ir tās, kas visvairāk interesē cilvēkus. (...) Zinu, ka šogad ir kaut kādi trīs vides jautājumi, kas nodarbinājuši liepājniekus, tieši pavasarī tika atrisināti. Šķita, ka visi trīs bija atrisināti liepājniekiem par labu. Tā kā vismaz tā cīņa par tīru gaisu, tīru ūdeni Liepājā ir veiksmīga. (BP_2)

Es domāju, ka četri gadi ir tikai sākums, tikai tagad var redzēt, saņemt kaut kādas atsauksmes par to, kas mums tur notiek. Gan arī redzēt, ka cilvēki vairāk izprot to ideju, ka var līdzdarboties, kopradīt kaut ko. Ka nav tik strikti sabiedrībā nodalīts – mēs un viņi. Ja pirmajā gadā kopienas dārzā bija – “Ā, tas ir biedrības dārzs, jūs esat atbildīgi.” Un tad visi pārsvarā nāca un teica – “Šeit jums vajadzētu nopļaut zāli, šeit jums vajadzētu ielikt dobi, te vispār būtu forši uzlikt kaut kāds uzrakstus”. Nu, tādi ieteikumi JUMS. Šobrīd es redzu, ka cilvēki pēc četriem gadiem to neredz vairs... Viņi nāk un sāk darīt. Iesaistās, skatās, kas notiek, novēro nedaudz. Izlasa tos uzdevumus, tad dara. Pilda mucas ar ūdeni. Ja ir komposts izārdīts, tad sakārto kompostu. (BP_1)

Runājot par klimata pārmaiņām, tad tiešām tā ir ikdienas paradumu maiņa. Aicināt iedzīvotājus dzīvot ilgtspējīgāk. Mēs redzam, ka tas pamazām notiek, tā pati vienreizējo trauku samazināšana, pudeļu samazināšana. Ilglaicīgāk lietojamas lietas ienāk mūsu dzīvē. (PP_1)

Es gribētu teikt mazliet no mūsu puses, ka mums šobrīd ir pašiem izaicinājums savākt visu to darbiņu kopā, lai nebūtu tā, ka mēs kā struktūra kaut ko darām, Eiropas kultūras galvaspilsēta kaut ko dara, nevalstiskie paši dara. Mums izaicinājums ir sanākt kopā, visiem darīt kopā, nevis dublējot, bet nosedzot dažādus laukus. Tas ir mūsu tāds izaicinājums. (PP_1)

Kopsavelkot secināms, ka sabiedrības interese par vides jautājumiem palielinās tad, kad izmaiņas Liepājas pilsētas apkārtnē vidē varētu pasliktināt iedzīvotāju dzīves kvalitāti (radīt lielāku piesārņojumu, pasliktināt gaisa kvalitāti). Aktuāli jautājumi par vides saglabāšanu un ilgtspēju Liepājā var būt sabiedrību vienojoši, sabiedrības līdzdalība vides saglabāšanā novērojama galvenokārt ilgtermiņā, vairāku gadu garumā sabiedrības paradumu maiņā. Viens no būtiskiem izaicinājumiem sabiedrības līdzdalības veicināšanā vides saglabāšanā ir iesaistīto aktoru vienotība, atsakoties no “mēs” un “viņi” pretnostatījumiem (piemēram, sabiedrība un pašvaldība, sabiedrība un nevalstiskā sektora pārstāvji). Lai veicinātu sabiedrības līdzdalību vides saglabāšanā, ieteicams izmantot neformālās izglītības pieejas, aktivitātes dabā, kā arī pakāpeniski veidot dialogu ar noteiktu sabiedrības daļu/kopienu par tās ietekmi uz vides ilgtspēju, izvairoties no bezcerības uzsvēršanas klimata pārmaiņu jautājumos.

BIEDRĪBAS “RADI VIDI PATS” DARBĪBAS RAKSTUROJUMS

Nevalstisko organizāciju darbība vien būtu klasificējama kā sabiedrības līdzdalība, kā arī nevalstiskās organizācijas, apvienojot domubiedrus sev svarīgos jautājumos, var būt veiksmīgs elements, kas ar savu darbību sekmē un stimulē plašākas sabiedrības līdzdalību dažādos jautājumos. Līdz ar to šī gadījuma analīzes aprakstā tiks sniegts ieskaits nevalstiskās organizācijas “Radi Vidi Pats” darbībā, kas jau 20 gadus Liepājā darbojas dažādās jomās, iekļaujot savā darbībā arī vides izglītības jautājumus, sabiedrības līdzdalības veicināšanu vides saglabāšanas un ilgtspējas jautājumos. Organizācijas darbības raksturojums ļaus labāk izprast, kādas ir tās stiprās, vājās puses, izaicinājumi, savu darbību īstenojot vides izglītībā, sabiedrības līdzdalības veicināšanā vides saglabāšanā, tādējādi izgaismojot un ļaujot ieraudzīt tendences nevalstisko organizāciju darbībā, kas pievēršas vides izglītībai, sabiedrības līdzdalības veicināšanai vides saglabāšanā.

Biedrības “Radi Vidi Pats” stratēģijā 2022.-2025.gadam (turpmāk – RVP stratēģija) noteiktas vienotas **vērtības**, uz kā balstās biedrības darbība. Biedrības vērtībās būtisks elements ir arī vide un daba, piemēram:

- cieņa (cieņpilna attieksme pret vidi un cilvēku);
- daudzveidība (gan sociālā, gan starptautiskā, gan dabas kontekstā);
- ilgtspēja (apziņa, ka rītdiena sākas šodien un ka mana rīcība tajā ir mana balss).⁹

RVP stratēģijā ir izvirzīti 5 biedrības **galvenie darbības virzieni** (kopienas stiprināšana, brīvprātīgais darbs, vides izglītība un ilgtspējīga dzīvesveida veicināšana, neformālā izglītība kā darba rīks un princips, iekļaujošas sabiedrības attīstīšana), no kuriem viens ir vides izglītība un ilgtspējīga dzīvesveida veicināšana. Šis darbības virziens iekļauj tādas aktivitātes kā bez atkritumu dzīvesveida popularizēšanu, kopienas anti-patēriņa kultūras veicināšanu, izglītojošus pasākumus par klimata pārmaiņām, velosipēda kā ilgtspējīga pārvietošanās rīka popularizēšanu, ilgtspējību kā darbošanās principu, novērtējot biedrības īstenoto pasākumu ietekmi uz vidi, kopienas dārzu kā rīku kopienas attīstībai caur vides izglītību.¹⁰ Biedrība savā darbības stratēģijā ir minējusi, ka tai ir saistoši arī Eiropas jaunatnes mērķi. Viens no šiem mērķiem ir īpaši izcelts, kā arī saistāms ar sabiedrības līdzdalību vides jautājumu risināšanā – “Ilgtspējīga Zaļā Eiropa. Veidot sabiedrību, kurā visi jaunie cilvēki ir ekoloģiski aktīvi, izglītoti un spējīgi mainīt savu ikdienas dzīvi.”¹¹ Organizācijas “Radi Vidi Pats” pārstāvji raksturo tās darbību šādi:

Vairākus gadus biedrība “Radi Vidi Pats” nodarbojas gan ar vides izglītību, gan ar alternatīvā dzīvesveida popularizēšanu, kas ir daudz veselīgāk, videi draudzīgāk, varbūt radošāk arī. Tādi trīs atslēgas vārdi – tie joprojām 20 gadu laikā nemainās. Īsumā tas ir dzīves piemērs alternatīvai ikdienai. Tāda misija “Radi Vidi Pats” – radīt ar savām darbībām, projektiem, mācībām, ka var kaut ko darīt savādāk, alternatīvāk, ilgtspējīgāk. (...) Bet vides ilgtspēja, radošums, kultūras dažādība, pilsoniskā līdzdalība, brīvprātīgais darbs – tie ir tādi galvenie pamatvirzieni, ko RVP attīsta, strādā, darbojas. (BP_1)

Biedrības “Radi Vidi Pats” pārstāvji uzsver, ka pēdējo piecu gadu laikā biedrības darbībā ir **aktualizēti arī dažādi līdzdalības jautājumi** – pilsoniskā līdzdalība, politiskā līdzdalība, sabiedrības līdzdalība vides saglabāšanā, ilgtspējas jautājumos. Sabiedrības līdzdalības veicināšana ir svarīgs aspekts biedrības darbībā.

Jā, pēdējos piecos sešos gados mēs tieši fokusējamies uz pilsoniskās līdzdalības veicināšanu. Mums bijuši īstenoti vairāki projekti – gan Solidaritātes projekti, gan Aktīvo iedzīvotāju fonda projekts, kur mēs ieviesām, piemēram, dažādus instrumentus līdzdalības veicināšanai. Mums tagad ceturto gadu aktīvi darbojas Kopienas dārzs, kas ir tāda platforma, kur var satikt gan dažādas paaudzes, gan dažāda backgrounda cilvēkus. (...) Jā, par līdzdalību runājot – mums ir ļoti svarīgs tas aspekts. Tāda sabiedriskā līdzdalība, kur mēs, nezinu, izmantojam savu balsi, lai aktualizētu kaut kādas problēmas, norādītu uz iespējamiem risinājumiem, parādītu, ka ir alternatīvas, ka var savādāk kaut ko darīt. Tāda arī politiskā līdzdalība – iesaistīšanās lēmumu pieņemšanā, gan sabiedriskās apspriešanas, gan viedokļa paušana, gan interešu aizstāvība. (BP_1)

Secināms, ka biedrības darbība ir cieši saistīta ar vides izglītību, kā arī sabiedrības līdzdalības veicināšanu, domājot par vides ilgtspēju un saglabāšanu.

Biedrības “Radi Vidi Pats” darbība ir galvenokārt **balstīta dažādu projektu īstenošanā**. Biedrība savas darbības nodrošināšanai dažādu fondu, programmu projektu konkursos iesniedz projektu pieteikumus, īsteno fondu, programmu apstiprinātos projektus, kam piešķirts finansējums. Galvenokārt savu darbību biedrība balsta uz šādu programmu finansējuma – viena no tām ir Eiropas Savienības finansēšanas programma Eiropas Solidaritātes korpuss (brīvprātīgā darba veicināšana un īstenošana, īstenoji projekti, kas saistāmi ar vides izglītību, sabiedrības līdzdalības veicināšanu, kas vēsta uz vides ilgtspēju), savukārt otra ir Eiropas Savienības programma Erasmus+ (fokuss – vides izglītība, tiek rīkotas jauniešu apmaiņu programmas, mācības jaunatnes darbiniekiem). Biedrība “Radi Vidi Pats” ir daļa no starptautiska dažādu nevalstisko

⁹ Radi Vidi Pats (2022). Biedrības “Radi Vidi Pats” stratēģija. 2022-2025. Pieejams: https://drive.google.com/file/d/1ISZlID2GrgyID_A00Z5FqKq4A1Sr8hJX/view 2.lpp.

¹⁰ Turpat, 3.lpp.

¹¹ Turpat, 7.lpp.

organizāciju tīkla "Informa Giovani", kas centralizēti piesakās Eiropas Komisijas finansējumam ik pēc trim gadiem. Biedrība finansējumu savas kapacitātes veicināšanai ir piesaistījusi ar Sabiedrības Integrācijas fonda palīdzību, savukārt Aktīvo ledzīvotāju fonda piesaistītais finansējums organizācijai ir ļāvis izmēģināt dažādus līdzdalības instrumentus vairāku gadu garumā.

Biedrībai "Radi Vidi Pats" ir vairākas **stiprās puses**, kas palīdz tai veiksmīgi īstenot savu darbību vides izglītībā, sabiedrības līdzdalības veicināšanā, kas vērsta uz vides ilgtspēju. Biedrības pārstāvji uzskata, ka viena no tās stiprajām pusēm ir spēja pielāgoties pārmaiņām, adaptēties dažādām situācijām, kas vides izglītības jomā esot īpaši būtiski, domājot ne tikai par klimata pārmaiņām un nepieciešamību sekot līdzi aktualitātēm vides, klimata jautājumos, bet arī mainīgo sabiedrības attieksmi pret šīm tēmām. Būtiska biedrība stiprā puse ir tās aktīvistu, biedru uzkrātā pieredze, zināšanas, kā arī nemitīga zināšanu papildināšana par vides, klimata jautājumiem, vides izglītību, kā arī dažādās apgūtās neformālās izglītības pieejas, kas palīdz veiksmīgāk runāt par vides un klimata jautājumiem sabiedrībā.

Jā, mēs regulāri apmeklējam gan kursus, gan arī dažādas apmācības. Gan ar vides jomu saistītas, gan arī paši īstenojam tādus projektus, kur ar partneru palīdzību notiek viedokļu apmaiņa, dažādu jaunu metožu uzzināšana. Un tad to mēs arī izmantojam savās mācībās un arī aktivitātēs. Tas notiek nepārtraukti, visu laiku notiek. Mūsu biedri brauc, arī pie sevis uzņem. Un tie vides jautājumi, interese par to ir. (BP_1)

Es domāju, ka vēl no stiprām pusēm varētu būt pieredze. Pieredze, zināšanas, kuras aktīvistu ir uzkrājuši. (BP_2)

Mēs protam vadīt pārmaiņas, pielāgoties. 20 gadu laikā ļoti daudz kas ir mainījies, arī vairākas paaudzes ir nomainījušās un tā. Bet kodols tas paliek. Biedrības būtība paliek, tas ir forši. Tā ir tā stiprā puse, ka spējam pielāgoties pārmaiņām, kas arī ir tā kritiski, domājot par mūsu tēmu, par klimata pārmaiņām un kā to adresēt. Tas ir reālais piemērs, kā var adaptēties un kaut ko darīt. (BP_1)

Biedrības "Radi Vidi Pats" darbībā ir novērojamas arī **vājās puses**, kas kavē un apgrūtina tās darbības attīstību vides izglītības jomā, kā arī sabiedrības līdzdalības veicināšanā, kas vērsta uz vides ilgtspēju. Vājās puses organizācijas darbība ir tās aktīvo biedru, vides aktīvistu pārslogotība, cilvēkresursu trūkums, kas apgrūtina organizācijas plašāku attīstību, plašāku darbības mērogu. Ir bijuši gadījumi, kad organizācijai ir grūtības sākotnēji plānot un secīgi apgūt visus kādā konkrētā projektā paredzētos finansiālos līdzekļus – ja tiek piekopti videi draudzīgi pasākumi, aktivitāšu un bez atkritumu principi, tad var būt grūtības izlietot visus projektā paredzētos finansiālos līdzekļus. Organizācijas pārstāvji pie vājajām pusēm ir minējuši arī sabiedrības attieksmi pret vides izglītību kopumā, taču tā drīzāk būtu kategorizējama kā izaicinājums organizācijas darbībā.

Vājš punkts mums ir... Dažreiz nevaram apgūt visu naudu, ko pieprasām. Piemēram, mēs taisījām projektu par Zero Waste, mums iedod 6 tūkstoši. Bet mums reāli visām mūsu gada aktivitātēm vajag 2 tūkstošus, lai kaut ko nosegtu. Jo Zero Waste – mēs pēc būtības cenšamies neradīt atkritumus, neko nepirkt lieku. (BP_1)

Vājās puses ir tādas, ka ir ļoti liela pārslogotība, nav iespējams pievērsties katram projektam kvalitatīvi, nav iespējams izpildīt darbu ļoti augstā kvalitātē. (BP_3)

Vajā puse pati par sevi ir vides izglītība, jo par vidi runā jau no visa kā. Un šķiet, ka cilvēki ir mazliet piekusuši, noguruši no tik aktīvas propagandas. No otras puses cilvēki arī paši, teiksim, tiecas sargāt vidi. Varbūt vieni zina šai jomā vairāk par otriem, bet laikam visi domā, ka visu, ko viņiem vajag, viņi jau zina. (BP_2)

Viens no **izaicinājumiem** biedrības "Radi Vidi Pats" īstenojamajā darbībā vides izglītībā un sabiedrības līdzdalības veicināšanā, kas vērsta uz vides ilgtspēju, ir sabiedrības nogurums no vides izglītības tēmām, kā arī sabiedrībā valdošā negatīvā attieksme un aizspriedumi pret vides izglītību, tēmām, kas saistītas ar vidi un klimata pārmaiņām, kas savukārt rosina biedrību nenogurstoši meklēt jaunas pieejas gan vides izglītības īstenošanā, gan dialoga veidošanā ar sabiedrību par vides un klimata jautājumiem. Organizācijas biedri un

aktīvistu iepriekš minētās pārslogotības dēļ var tikt pakļauti izdegšanas riskam, kas savukārt biedrībai rada izaicinājumu piesaistīt jaunu aktīvistu paaudzi, tādējādi nodrošināt savas darbības turpinājumu.

Mums kaut kādā veidā ir jāaudzina nākamās aktīvistu paaudzes, kas stāsies tagadējās paaudzes vidē. Ir jāatslogo tie, kas darbojas aktīvi šobrīd, lai neizdegtu pagalam. (BP_2)

Jā, viens, ka tieši vides izglītības jautājumos sabiedrībā valda visādi aizspriedumi. Un iesakņojušies stereotipi gan par vides izglītību, gan par klimata pārmaiņām, gan par aktīvismu, par tādām lietām. Tāda negatīva attieksme. Tad tur ir diezgan grūti un sarežģīti strādāt un darboties. Tas ir tāds izaicinājums, kur ir jāatrod gan vārdus, veidus, kā ne tikai informēt, bet arī izglītēt cilvēkus. Tas ir tāds izaicinājums. Bet viņš ir tāds foršs izaicinājums, cilvēcisks, motivē darboties. Forši, ka ir viedokļu dažādība, jā. Tie procesi ir interesanti, kā tas formējas, kā to varētu mainīt. Viens no tiem reāli ir – rādīt piemēru, tas, man liekas, ir pats efektīvākais. (BP_1)

Secināms, ka biedrības “Radi Vidi Pats” vērtības un darbība ir cieši saistītas ar vidi, vides izglītību, sabiedrības līdzdalības veicināšanu, kas vērsta uz vides ilgtspēju. Organizācijai vides izglītībā un sabiedrības līdzdalības veicināšanā vides saglabāšanā ļauj veiksmīgi darboties tās biedru, aktīvistu uzkrātā pieredze un zināšanas par šīm tēmām, apgūtās neformālās izglītības pieejas, kā veidot dialogu ar sabiedrību, kā arī spēja pielāgoties gan organizācijas, gan sabiedrības, gan klimata pārmaiņām. Organizācijas darbību šajās jomās apgrūtina sabiedrības nogurums no vides izglītības, kā arī iesakņojušies stereotipi un negatīvā attieksme par vides izglītību, aktīvismu.

IESKATS BIEDRĪBAS “RADI VIDĪ PATS” ORGANIZĒTAJĀS MĀCĪBĀS JAUNATNES DARBINIEKIEM PROJEKTA “PAN FLUTE” IETVAROS

Gadījuma analīze pievēršas biedrības “Radi Vidi Pats” organizētajām mācībām jaunatnes darbiniekiem projekta “Pan Flute – Let’s Engage in Climate Action” ietvaros, mācības iepazīstina jaunatnes darbiniekus ar metodēm, kas pielietojamas, lai mazinātu jauniešu vidū eko-trauksmi, kā arī pievērstos ekoaktīvismam. Gadījuma analīze ļauj tuvplānā ieraudzīt, kā nevalstiskajā sektorā tiek rāmēta vides izglītība, kādas pieejas tiek izvēlētas, lai veicinātu sabiedrības līdzdalību vides saglabāšanā un ilgtspējā. Gadījuma analīzes apraksts ietver biedrības īstenotā projekta “Pan Flute – Let’s Engage in Climate Action” raksturojumu, mācību norises raksturojumu, dalībnieku mācībās gūtās pieredzes izklāstu.

Biedrība “Radi Vidi Pats” projektu “**Pan Flute – Let’s Engage in Climate Action**” (turpmāk – projekts “Pan Flute”) īsteno kopā ar divām partnerorganizācijām – “Aiki En” no Horvātijas un “Human and Tree” no Rumānijas. Projekts “Pan Flute” tiek īstenots Erasmus+ programmas ietvaros kā maza mēroga partnerības projekts. Projekta mērķis ir paaugstināt iesaistīto organizāciju darba kvalitāti, izstrādājot un arī izmēģinot metodoloģiju, kas ir vērsta uz jauniešu domāšanas maiņu vides jautājumos. Domāšanas maiņa vides jautājumos ietver - veicināt jauniešu izpratni par vides problēmām, risināt ekoloģiskās trausmes problēmas, kā arī iesaistīt jauniešus klimata aizsardzības aktivitātēs. Projekta ietvaros tika izstrādāta metodoloģija jaunatnes darbam ekoaktīvismā rokasgrāmatas “[Pan Flute: Ļauj man uzelpot](#)” veidolā, to var izmantot un savā darbībā ieviest jebkura nevalstiska organizācija. Projekta ietvaros tika testēta izstrādātā metodoloģija reālās situācijās, kā arī tika palielināta visu trīs iesaistīto organizāciju kapacitāte jaunatnes darbā ekoaktīvismā. Projekta “Pan Flute” ietvaros izstrādātā metodoloģija balstās trīs pīlāros – Shinrin Yoku (japāņu koncepcija par dabas novērtēšanu, dzīvi saskaņā ar to), ekocentriska (ekoloģijas centrēta) garīgās veselības noturība, brīvprātīgais darbs (jauniešu attīstības rīks, cilvēkresursu dzinējs ilgtspējīgai un efektīvai darbībai).¹² Rokasgrāmatas “Pan Flute: Ļauj man uzelpot” mērķis ir palīdzēt jauniešiem atjaunot saikni ar dabu, kopienu un arī sevi, tādējādi veidojot atbildīgus pilsoņus, kas rūpējas par vidi. Izstrādātā rokasgrāmata ir ideju, aicinājumu, iedvesmas apkopojums jaunatnes darbiniekiem un nevalstiskām organizācijām, kas ir ieinteresēti savā darbībā integrēt ar dabu saistītas aktivitātes, “tā kalpo kā metode rīcībai klimata pārmaiņu jautājumos, kas maina fokusu no “Kāpēc?” un “Kā?” uz “Kādā uzstādījumā?””.¹³

¹² Radi Vidi Pats. Projekts “Pan Flute”. Pieejams: https://www.radividipats.lv/blogs/brivpratigais-darbs/Pan_Flute

¹³ Pan Flute. Give me a bio break. Pieejams: https://www.salto-youth.net/downloads/toolbox_tool_download-file-4549/Pan_Flute_Eng_a4_online_01.pdf 3.lpp.

Gadījuma analizē tika pievērsta uzmanība biedrības “Radi Vidi Pats” organizētajām mācībām 2024.gada 19.novembrī, kur mācību dalībniekiem tika prezentēta “Pan Flute” projekta ietvaros izstrādātā metodoloģija “Pan Flute: Ļauj man uzelpot”. **Organizēto mācību galvenais mērķis** bija iepazīstināt dažāda veida jaunatnes jomas darbiniekus ar izstrādāto metodoloģiju, kopīgi izmēģināt pāris tajā iekļautās metodes, rosināt diskusiju par metožu pielietojamību darbā ar jauniešiem eko-trauksmes mazināšanā. **Mācības tika paredzētas** jaunatnes darbiniekiem, kas interesējas par inovatīvām pieejām jauniešu attīstības veicināšanai, izmantojot dabas metodes, skolotājiem, treneriem, koučiem, brīvprātīgo koordinatoriem, izglītotājiem, vecākiem, psihologiem, skolu konsultantiem, kas vēlas integrēt savā darbā dabas metodes, valsts iestāžu pārstāvjiem, kas strādā jauniešu izglītības un attīstības jomā, kā arī nevalstisko organizāciju biedriem, kas strādā ar jauniešiem klimata pārmaiņu un dabas jautājumos, plāno paplašināt šo virzienu savā darbā.¹⁴ Gadījumā analizē tika izvēlētas tieši šīs biedrības “Radi Vidi Pats” organizētās mācībās, jo tās tika paredzētas plaša mēroga auditorijai, kas veic darbu ar jauniešiem Latvijā, tādējādi ļaujot izprast vides izglītības dinamiku, attieksmi pret dabas metodēm Latvijas kontekstā un iegūt viedokli par šīm tēmām no mācību dalībniekiem, kas savu darbību īsteno dažādās jomās.

Mācību dalībnieki sākotnēji **tika iepazīstināti** ar projekta “Pan Flute” norisi, partnerorganizācijām, projekta mērķiem, ar rokasgrāmatas “Pan Flute: Ļauj man uzelpot” koncepciju, izmantošanas iespējām, kā arī tika paskaidroti trīs pīlāri, uz ko izstrādātā metodoloģija balstās (Shinrin Yoku, ekocentrisks garīgās veselības noturība, brīvprātīgais darbs). Kad mācību dalībnieki bija vispārīgi iepazīstināti ar izstrādāto metodoloģiju, mācību vadītāji nodrošināja iespēju mācību dalībniekiem **izmēģināt trīs metodes no rokasgrāmatas** – “Senču pastaiga”, “Klejošana dabā”, “Altāra izveide”. “Senču pastaiga”¹⁵ bija grupas aktivitāte, tajā tika uzsvērti cilvēka mijiedarbība gan ar dabu, gan apkārtnējiem cilvēkiem, kā arī cilvēka ietekme uz ekosistēmu. “Klejošana dabā”¹⁶ bija individuāla aktivitāte, kur mācību vadītāji aicināja mācību dalībniekus pavadīt vismaz 15 minūtes dabā, ieklausīties tajā, mēģināt izveidot savienojumu ar dabu. “Altāra izveide”¹⁷ ietvēra gan individuālas, gan grupas darbības – katram mācību dalībniekam bija jādodas individuāli dabā, jāieklausās dabas elementos, jāizprot, kādi dabas elementi viņu uzrunā. Katram mācību dalībniekam, dodoties atpakaļ pie grupas, bija jāpaņem līdzīgs konkrētais dabas elements, kas piesaistīja uzmanību. No līdzpaņemtajiem dabas elementiem tika izveidots altāris, mācību vadītāji rosināja mācību dalībniekus iesaistīties diskusijā par piedzīvoto dabā. Mācību noslēgumā tika izvēsta diskusija, kurā mācību dalībnieki dalījās savā pieredzē, izmēģinot metodes, viedokli, kā tās varētu pielietot darbā ar jauniešiem, kā arī ko būtu tajās nepieciešams uzlabot.

Mācībās piedalījās 6 nevalstiskā sektora pārstāvji, no kuriem 3 pārstāvēja biedrību “Radi Vidi Pats”, 1 supervizors, kā arī divi biedrības “Radi Vidi Pats” brīvprātīgā darba programmas dalībnieki no ārzemēm. Gadījuma analīzes ietvaros dati tika iegūti no 5 mācību dalībniekiem – respondentu atlases kritēriji bija ilgtermiņa darbības īstenošana Latvijā, kā arī piedalīšanās mācību programmā visas dienas garumā. Visi respondenti darbojas nevalstiskajā sektorā, ir īstenojuši vai piedalījušies dažādos projektos, kas ir saistīti ar vides izglītību, vides ilgtspēju, klimata pārmaiņām, ekoloģiju. Respondentu **motivācija piedalīties konkrētajās mācībās** ir bijusi dažāda – vairākus respondentus piedalīties mācībās pamudināja personīgā saikne ar mācību organizatoriem, kā arī iespēja pabūt pie dabas, uz dienu izbraukt no pilsētas.

Nemot vērā, ka respondenti ir piedalījušies (daži arī īstenojuši paši sevis pārstāvētā nevalstiskā organizācijā) dažādās vides izglītības programmās, kā arī sabiedrības līdzdalības aktivitātēs, kas vērstas uz vides ilgtspēju, respondenti spēja novērtēt **biedrības “Radi Vidi Pats” pieeju** šiem jautājumiem. Vairums respondentu uzsver, ka biedrības “Radi Vidi Pats” pieeja vides izglītībai, sabiedrības līdzdalības veicināšanai vides saglabāšanā atšķiras no pieejām, ko ir ierasts sastapt nevalstiskā sektora īstenojamās aktivitātēs šajos jautājumos. Izvēlēta pieeja konkrētajām mācībām tiek raksturota kā neordināra, šamaniska, pagāniska, ņemot vērā, ka galvenais fokuss ir tieši uz cilvēka un dabas savienojuma atjaunošanu. “Radi Vidi Pats” izvēlēta pieeja mācībām nav vēsta uz kādu konkrētu klimata pārmaiņu, ekoloģijas problēmu seku mazināšanu (piemēram, atkritumu savākšana), bet gan uz pašu cilvēku, cilvēka iekšējo darbu ar sevi, cilvēka saikni ar dabu, kā arī tiek piedāvāti konkrēti risinājumi, kā ir iespējams veicināt cilvēka saikni ar dabu. Priekšplānā tika izvirzīti visai personīgi jautājumi par ikviena cilvēka saikni ar dabu, kas secīgi var mainīt cilvēka ikdienas paradumus un apzinātāk pievērst uzmanību vides, dabas, klimata problēmām, mācību laikā to vadītāji atturējās no informēšanas par vispārīgiem faktiem, kas būtu, piemēram, saistāmi ar klimata pārmaiņām. Būtiski minēt, ka personīgas, uz

¹⁴ Radi Vidi Pats (2024). *Rokasgrāmatas “Pan Flute: Ļauj man uzelpot” praktiskā prezentācija*. Pieejams: <https://www.facebook.com/events/1705607216946655/>

¹⁵ Pan Flute. Give me a bio break. Pieejams: https://www.salto-youth.net/downloads/toolbox_tool_download-file-4549/Pan_Flute_Eng_a4_online_01.pdf 87.lpp.

¹⁶ Pan Flute. Give me a bio break. Pieejams: https://www.salto-youth.net/downloads/toolbox_tool_download-file-4549/Pan_Flute_Eng_a4_online_01.pdf 103.lpp.

¹⁷ Pan Flute. Give me a bio break. Pieejams: https://www.salto-youth.net/downloads/toolbox_tool_download-file-4549/Pan_Flute_Eng_a4_online_01.pdf 74.lpp.

cilvēku vērsta pieejas izvēle pieprasa mācību dalībnieku atvērtību, uzticēšanos mācību vadītājiem, kā arī gatavību pamest ierasto komforta zonu.

Jā, protams, šamaniski. Jā, lielākoties runa ir par to. Saikne ar dabu, runāšana ar to, tā ir laba prakse. Tā darbojas šādi. (...) Visas darbības bija saistītas ar dabu. Tas ir tikai mans personīgais viedoklis, bet klasiskajā gadījumā tas varētu būt kā... To, ko es saucu par klasiku - mēs strādājam jau ar zināmām sekām. Tātad, mēs, piemēram... Jā, tā ir atkritumu vākšana vai kaut kas saistīts ar jau kādas problēmas risināšanu, bet man patīk tas, ko "Radi Vidi pats"... Viņi piedāvāja mainīt savu viedokli. Tāpat kā - mainīt savu iekšējo saikni ar dabu un tad viss, ko tu tad darīsi, tas būs mazliet savādāk nekā... Tātad tas kļūst apzinātāks un... (MD_4)

Jā, viņa ("Radi Vidi Pats" pieeja vides izglītībai) ir tāda neordināra. (...) Jā, viņa tāda frīkaina, nu, es varētu teikt, tāda nestandarta tā pieeja, tad tur jāiebrauc. Vari tam pasniedzējam... Protams, tev ir jāuzticas viņam savā ziņā, jo tā būtībā ir diezgan personīga, tā sasaiste. Tu izej no savām emocijām, no savas komforta zonas. Arī no savas komforta zonas tev jāiziet ārā, jāmēģina iziet. (MD_5)

Un man patika šī tikšanās - tā ir par risinājumiem. Labi, problēma bija cita, tā ir par mūsu saikni ar dabu un tā tālāk. Bet galvenā ideja, kas man patika visvairāk, ir tā, ka jau ir rasti risinājumi. (MD_1)

Man patīk tas, ka "Radi Vidi Pats" apzinās tās kompetenču robežas, par ko var runāt. Un runā par tiem jautājumiem, kas ir tādi personīgi, kas ir tā neformālā izglītība, kas ir balstīta pieredzē, kas netiek pausta kā ultimate truth. (...) Man tas ir vairāk iekšējs darbs, to es ieguvu, izmantojot šīs metodes. (MD_2)

Tā kā mācību laikā tika izmēģinātas vairākas izstrādātajā rokasgrāmatā iekļautās metodes, kuru mērķis ir veicināt cilvēka savienojumu ar dabu, mazināt eko-trauksmi, bija būtiski izziņāt **mācību dalībnieku viedokli par mācību laikā izmēģinātajām metodēm**, to pielietojamību darbā ar jauniešiem, kā arī izprast, vai mācību dalībniekiem izdevās stiprināt savu saikni ar dabu ar izmēģināto metožu palīdzību. Mācību laikā izmēģinātās metodes tiek vērtētas kā viegli pielietojamas darbā ar jauniešiem, tās iespējams izmantot arī nevalstisku organizāciju īstenotos projektos, aktivitātēs, kas nav tieši saistītas ar darbu, klimata pārmaiņām, vides izglītību. Izmēģinātās metodes var izmantot kā kvalitatīvas atpūtas elementu dažādās nevalstisko organizāciju rīkotās aktivitātēs, īstenotos projektos. Konkrētās metodes tiek vērtētas pozitīvi – tās ir interesantas, aktīvas, mudina pavadīt laiku dabā. Izmēģinātās metodes lika mācību dalībniekiem vairāk pievērsties dažādiem jautājumiem, kas saistāmi ar cilvēka un dabas savienojumu – piemēram, vai tiešām saikne ar dabu mūsdienu tehnoloģiju laikmetā vispār ir iespējama. Tā kā izmēģinātās metodes ir vērstas uz cilvēku, cilvēka domāšanu un saskarsmi, saikni ar dabu, to piekļūšana, piemēram, ilgtermiņā nākotnē var sekmēt cilvēka rūpes par dabas, vides jautājumiem, veiksmīgāk veicināt cilvēku apzinātu iesaisti vides jautājumu risināšanā vides saglabāšanā.

Es sapratu, ka uzdevums ir saplūšana ar dabu. Bet vai mēs, tie cilvēki, kas esam atrauti no dabas procesiem, kuri ikdienā ir pilsētas vidē, vai mēs tik tiešām spējam tajā dabā no mūsu senču pirmsākuma atgriezties atpakaļ? (MD_5)

Šī saikne ar dabu - tā būs ļoti noderīga. Un tas ir labi, to var iekļaut katrā, piemēram... Piemēram, ja mums būs kāda projekta pastaiga vai mēs vienkārši dosimies dabā, ir ļoti viegli šīs metodes iekļaut kādā aktivitātē. Tā nebūs klāt kā kaut kas atsevišķs, bet to var iekļaut gandrīz katrā tēmā... Nav svarīgi, par ko ir projekts. (...) To var vienkārši iekļaut katrā projektā. (...) Jā. Un šajā gadījumā... Man tas arī patika, jo tas ir iekšējs darbs, ne tikai ārējais. Un man šķiet, ka tas ir vairāk... Tam var būt lielāka ietekme nākotnē nekā tikai rūpēm par dabu. (...) Tāpēc es uzskatu, ka cilvēkam ir jājūt daba, lai par to rūpētos. Un ka viņš ir piederīgs arī dabai. (MD_4)

Es redzu, ka pārējiem cilvēkiem nebija īsti pretestības pret šīm metodēm, var izmantot arī tālāk. Vismaz tas ir kaut kas interesants, kaut kas aktīvs, nevis vienkārši sēdēšana uz vietas vai atrašanās dārzā. Kaut kas pa vidu. (BP_2)

Daži no mācību dalībniekiem aizvadītajās mācībās guva **jaunas zināšanas, kompetences**. Plašāk tika izprasta prezentētās metodoloģijas, tajā iekļauto metožu pielietojamība, to iespējamā izmantošana gan formālajā, gan neformālajā izglītībā. Mācībās sniegtā informācija radīja interesi dažiem to dalībniekiem meklēt padziļinātu informāciju par konkrētām tēmām, piemēram, par dzīlo ekoloģiju. Mācību dalībniekiem, kuriem ir lielāka pieredze vides izglītības programmās, līdzdalībā vides jautājumu risināšanā, vides ilgtspējas veicināšanā, mācībās sniegtā informācija nebija jaunums, taču mācībās piedzīvotais un izmēģinātās metodes rosināja jaunas idejas, kā savas pārstāvētās nevalstiskās organizācijas darbībā varētu būt iespējams kombinēt, savienot mentālās veselības un vides, ekoloģijas tēmas.

Nu, varbūt es to metodiku tā kā labāk izpratu... Es neteiktu, ka tās ir tikai zināšanas, bet vairāk izprast to metodes pielietojumu, iespējamās variācijas formālajā un neformālajā izglītībā, kā viņi varētu arī to pilnveidot. Arī jāvelta dziļāks laiks ir izpētei, tos connection, to sasaisti, jā... (MD_5)

Es mēģināju sameklēt vairāk informācijas par šo pieeju, sapratu, ka tā ir saistīta ar dzīlo ekoloģiju. Man bija sapratne par to, kā darbojas un pie kā pieturas dzīlie ekologi, kurus pārsvarā eko-aktīvistu, kuri ir tendēti uz pilsonisko līdzdalību, kritizē. Tā kā bija interesanti iekāpt viņu tajos zābakos. (BP_2)

To var izmantot darbā ar jaunatni, runāt par dabu, par harmoniju, par to, kā tā var palīdzēt. Arī par mūsu saikni un garīgo veselību. Tā bija patiešām laba kombinācija. Es domāju, ka tā ir vislabākā kombinācija, ko var izveidot. Apvienot šīs svarīgās lietas, jo, ja mēs runājam par Erasmus+ programmām, Eiropas programmām, protams, galvenā prioritāte ir ekoloģisks dzīvesveids, būt zaļam, videi draudzīgam un tā tālāk. Diemžēl mēs neredzam prioritātēs garīgo veselību. (MD_1)

Gadījuma analīzes kontekstā būtiski bija pievērsties jautājumam, vai biedrības “Radi Vidi Pats” organizētajās mācībās dalībnieki novēroja **izmaiņas savā izpratnē, attieksmē pret dabas, klimata jautājumiem**, vides saglabāšanu. Vairāki dalībnieki uzsvēra, ka šo mācību pieredze ir bijis kā atgādinājums atcerēties par dabas nozīmi savā dzīvē, ka pavadīt laiku dabā var būt ļoti patīkami, ka komunikācija ar dabu ir atšķirīga no komunikācijas ar cilvēkiem, ka cilvēki un daba savstarpēji mijiedarbojas, sabiedrībai ir noteikta ietekme uz dabu, vidi, kā arī videi, dabai ir noteikta ietekme uz sabiedrību. Gūtā pieredze mācībās ir ļāvusi to dalībniekiem saskatīt, ka visi aktori ekosistēmā ir savstarpēji saistīti. Tāpat biedrības “Radi Vidi Pats” īstenotās mācībās pievērsa uzmanību mikro līmeņa darbību nozīmei vides saglabāšanas un ilgtspējas jautājumos, atgādinot, ka ilgtspējīgu un ekoloģisku paradumu maiņa tiek uzsākta un notiek mikro līmenī. Lai arī galvenokārt mācībās izmēģinātās metodes ir vērstas uz cilvēka personīgu saikni ar dabu, to pamatā tiek saskatīta dabas aizsardzība, tās var veicināt rūpes par dabu un apkārtējo vidi.

Es domāju, ka tieši man tas deva to, ka ir forši būt dabā, komunikācija ar dabu, komunikācija ar cilvēkiem ir divas dažādas lietas. Kā tas sadalīt, kā tās saiet kopā – tas ir tāds liels jautājums. (MD_3)

Tas mazliet atgādina, jo parasti tu vienkārši dzīvo savu dzīvi, parasti aizmirst un, ziniet... Tu sāc koncentrēties uz sevi un skatīties uz sevi kā uz, es nezinu, galveno varoni vai vienīgo būtni, kas eksistē. Bet šī prakse atgādina, ka visi ir saistīti un mēs dzīvojam vienā ekosistēmā. Un tu arī esi tās daļa. Tātad tava ietekme... Tev ir ietekme uz dabu. Dabai ir ietekme uz tevi. (MD_4)

Kā tas mikro līmenis var nest lielas pārmaiņas? Tas, ka – apzināties, ka mēs, katrs, esam atsevišķs indivīds, mums ir jāveic katram savi personīgie uzdevumi, lai mēs varētu runāt par lielākām, plašākām lietām. Šīs metodes man palīdzēja apzināties to mazās darbības nozīmi un lomi, vajadzību. (MD_2)

Labi, tas nav saistīts ar klimata izmaiņām, bet vairāk ar to cilvēku sasaisti ar dabu, kā viņš iekļaujas dabā un kā viņš... Man liekas, ka tur ir tā dabas aizsardzība arī apakšā, varētu palikt. Bet, jā, tur tā... "PanFlute" tā vispārējā doma laikam ir tā kā metodikas sasaiste ar dabu, un kā tu to saikni noturi, ar kādām metodēm. (MD_5)

Secināms, ka konkrētajās biedrības “Radi Vidi Pats” mācībās dominē neformālās izglītības pieeja vides, dabas, klimata jautājumiem, kuras pamatā ir pievēršanās cilvēka saiknei ar dabu, tādējādi mācības to dalībniekiem padarot personīgākas. Mācībās izmēģinātās metodes galvenokārt vērstas uz cilvēka un dabas savienojuma veidošanu, kā arī apziņas radīšanu, ka apkārtējā ekosistēmā visi elementi ir saistīti, kas kopumā tiek vērtēta kā neordināra pieeja nevalstiskajā sektorā īstenotām aktivitātēm, kas vērstas uz vides izglītību, sabiedrības līdzdalību vides saglabāšanā, ilgtspējā. Mācību dalībnieki kopumā vērtē pozitīvi izvēlēto personīgo pieeju, kas vērsta uz pašu cilvēku, individu, viņa saikni ar dabu, kas tādējādi var veicināt apzinātāku domāšanu, rūpes par dabu, vidi, iesaisti vides jautājumu risināšanā.

Mācību dalībnieki novērtēja savu personīgo iesaisti vides saglabāšanas iniciatīvās atbilstoši pielāgotam LIKE indeksam, atbildot uz 5 jautājumiem - vai zina un atpazīst kultūras pasākumus un norises Liepāja 2027 mērķa teritorijās, kur vietējie iedzīvotāji tiek aicināti līdzdarboties un iesaistīties vides jautājumu risināšanā; vai apmeklē pasākumus un norises Liepāja 2027 mērķa teritorijās, kur vietējiem iedzīvotājiem tiek dota iespēja līdzdarboties un iesaistīties vides jautājumu risināšanā; vai izsaka viedokli par vietējo iedzīvotāju līdzdalības iespējām vides saglabāšanā, vides jautājumu risināšanā Liepāja 2027 mērķa teritorijās; vai rekomendē citiem apmeklēt, iesaistīties līdzdalības aktivitātēs, kas saistītas ar vides un klimata tēmām, Liepāja 2027 mērķa teritorijās; vai iesaistās vides saglabāšanas iniciatīvās, vides jautājumu risināšanā savā pašvaldībā/novadā vai citā Liepāja 2027 mērķa teritorijā. 1.attēlā redzams, ka vairāk par pusi mācību dalībnieku zina, atpazīst, apmeklē, rekomendē citiem apmeklēt un iesaistīties, kā arī paši iesaistās vides saglabāšanas iniciatīvās, vides jautājumu risināšanā savā pašvaldībā/novadā vai citā Liepāja 2027 mērķa teritorijā. Savukārt vairāk kā puse mācību dalībnieku neizsaka savu viedokli par vietējo iedzīvotāju līdzdalības iespējām vides saglabāšanā, vides jautājumu risināšanā Liepāja 2027 mērķa teritorijās.

3.attēls. Biedrības “Radi Vidi Pats” organizēto mācību dalībnieku pašnovērtējums par iesaisti vides saglabāšanas iniciatīvās atbilstoši gadījumam pielāgotam LIKE indeksam.

